

Učimo od prošlosti i stvarajmo budućnost
UMETNOST I AUTORSKO PRAVO

IZDAJU

Balkankult fondacija
Nemanjina 4, Beograd

Glavni i odgovorni urednik

Dimitrije Vujadinović

Prevod

Tamara Čikeš

Lektura

Danica Radović

Obrada teksta

Branko Strajnić

Beograd
2010.

ISBN 978-86-84159-26-9

Naziv originala

**LEARN FROM THE PAST, CREATE THE FUTURE
THE ARTS AND COPYRIGHT**

© World Intellectual Property Organization, 2007

Text: Maria de Icaza

Graphic Design: Sheyda Navab

Ova publikacija je prevedena i reprodukovana uz izričito prethodno odobrenje Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) kao vlasnika autorskih prava, na osnovu originalne besplatne publikacije na engleskom jeziku, koja je dostupna na sajtu www.wipo.int/freepublications/en. WIPO ne snosi nikakvu odgovornost za tačnost ili verodostojnost prevedene verzije ove publikacije, koju isključivo snosi Balkankult fondacija.

G5 8 Fp5 >

PREDGOVOR

UMETNOSTI

- ◆ Šta su umetnosti i zašto su važne?
- ◆ Ko stvara umetnost?
- ◆ Igra *Mladi umetnici*
- ◆ Kako umetnici stvaraju?
- ◆ Kako stvaraoci zarađuju od svojih dela?

AUTORSKA PRAVA

- ◆ Šta su autorska prava?
- ◆ Šta štite autorska prava?
- ◆ Koji su uslovi za autorska prava?
- ◆ Kako se dobijaju autorska prava?
- ◆ Ko je vlasnik autorskih prava?
- ◆ Da li su autorska prava ista svugde u svetu?
- ◆ Koja prava pružaju autorska prava?
- ◆ Koliko traju autorska prava?
- ◆ Da li autorska prava mogu da se prenesu?
- ◆ Igra *Kopirajt detektiv*
- ◆ Šta su srodna prava?
- ◆ Kreativna aktivnost
- ◆ Kako se upravlja autorskim i srodnim pravima?
- ◆ Igra *Sredite prava*

JAVNI DOMEN I GRANICE AUTORSKIH PRAVA

- ◆ Šta je javni domen?
- ◆ Kako se mogu koristiti dela iz javnog domena?
- ◆ Igra *Pronađite šta nije u javnom domenu*
- ◆ Gde se mogu pronaći dela koja su u javnom domenu?
- ◆ Ograničenja autorskih prava

POVREDA AUTORSKIH PRAVA

- ◆ Šta znači povreda autorskih prava?
- ◆ Šta je plagijat?
- ◆ Šta je piraterija?
- ◆ Šta je *peer-to-peer* (p2p) razmena fajlova?
- ◆ Igra *Branite autore i izvođače*
- ◆ Šta je upravljanje digitalnim pravima?
- ◆ Kako se dela mogu zaštititi na Internetu?
- ◆ Igra *Uočite povredu autorskih prava*

ZAKLJUČAK

REŠENJA ZA IGRE

PISMA KOJIMA SE TRAŽI DOZVOLA

- ◆ Model pisma kojim se traži odobrenje

REČNIK

DODATNA LITERATURA

ODABRANA BIBLIOGRAFIJA

IZVORI NA INTERNETU

UPUTSTVO ZA NASTAVNIKE

PREDGOVOR

„Autorska prava i umetnost“ je drugo izdanje iz serijala Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO), „Učite na prošlosti, stvarajte budućnost“, namenjeno mladim studentima. Ovaj serijal pokrenut je zbog važne uloge koju deca i mladi imaju u kreiranju budućnosti.

Na početku publikacije, daje se kratak prikaz značaja umetnosti i potencijala mladih ljudi da jednog dana postanu izuzetni stvaraoci. Ovaj segment ima za cilj da podstakne mlade ljude da upotrebe svoju maštu, fleksibilnost i veštinu izražavanja i stvaraju originalna umetnička dela. Osim toga, segmenti o mladim autorima kroz publikaciju ohrabruju čitaoce navodeći primere drugih mladih ljudi, stvaralaca umetničkih dela, koji koriste autorska prava kako bi ih zaštitili.

Glavni deo publikacije sadrži osnovne podatke o autorskim i srodnim pravima. Posle toga sledi segment koji studentima pokazuje kako da traže i koriste radove koji su dostupni javnosti.

Poslednji deo publikacije navodi tri najčešća oblika kršenja autorskih prava i kako ih izbeći. Ovaj deo se posebno bavi preprekama koje postavlja digitalna tehnologija po zaštitu autorskih prava.

Dodatne informacije na kraju publikacije sadrže i spisak pojmova vezanih za autorska prava i model pisma koje se može koristiti prilikom podnošenja zahteva za korišćenje zaštićenih dela.

UMETNOSTI

ÜhU'g i` i a Yhbcgh]`j`nUýhc`g i` jUÿbY3

Svaki vid umetnosti je kreativno izražavanje. Ljudi mogu da izraze svoju kreativnost na razne načine:

Vizuelno

Pokretom

Zvukom

U tri dimenzije

Pisanjem

Kroz multimediju

Kreativna izražavanja u umetnosti se nazivaju **dela**. Primeri nekih dela su: slike, fotografije, pesme, novele, poeme, drame, koreografije, skulpture, zdanja, filmovi i kompjuterske igrice.

A`UX]`U i hcf`5`Y_gUbXfU`BY]hU

Rođena u Rumuniji, Aleksandra je počela da crta i slika sa samo dve godine. Od tada je provela mnogo vremena slikajući abstraktne oblike u jarkim bojama, praveći čudesne slike koje su hvaljene širom sveta. Njena dela koštaju i po nekoliko hiljada dolara i nalaze se čak i u nekim muzejima. Aleksandra ne očekuje da ljudi razumeju poruke njenih slika. Ono što je njoj važno jeste da publika može da oseti iste emocije koje ona izražava u svojim slikama. Slikanje je čini srećnom i to se vidi u njenim radovima. Izrazila je svoja pozitivna osećanja kroz slike, skulpture, čak i na novčićima koji promovišu mir.

„Emocija i raspoloženje koje uzrokuje neka stvar ili događaj je ono što ćeš slikati. A ne direktno tu stvar. Ako slikam lampu, ja slikam ono što ona za mene znači.“ (Aleksandra u intervjuu sa Orange County Register u junu 2003.)

Courtesy: Aleksandra Nechita

I a Yhbcgh] bU a 'dc a Uyi 'XU' _c a i b]W]fU a c'gU'Xf i [] a ' _i`h i fU a U"

Kada delimo ideje i emocije, umetnosti nam otvaraju um i podstiču nas da razmišljamo. Omogućavaju nam da drugačije gledamo na svet, kroz oči onoga koji je stvorio delo. Iako ne možemo uvek da razumemo jezik umetnika, mi ipak možemo da razumemo njegova osećanja kada čujemo njegovu muziku ili vidimo slike. Umetnost prevazilazi reči i pomaže nam da stvorimo vezu sa ljudima iz drugih kultura, bez obzira na prepreke u jeziku.

Mladi autor Kišan Šrikant

Kada je imao šest godina, Kišan se zabrinuo za situaciju siromašne dece koju je viđao po ulicama njegove rodne Indije kako prodaju novine. Hteo je da pomogne toj deci i odlučio je da to uradi tako što će napisati priču kako bi ljudi više saznali o ovim siročićima koji nisu imali priliku da pohađaju školu. Uz pomoć i podršku porodice i prijatelja, počeo je da režira film o ovoj priči kada je imao samo deset godina (to mu je donelo mesto u Ginisovoj Knjizi rekorda). Upotrebio je svoju kreativnost i iskustvo u snimanju filmova (glumio je od četvrte godine) da informiše svet o teškoj situaciji ulične dece. Njegov film *c/o Footpath*, priča o uličnom dečaku koji se bori za šansu da ide u školu. On se nada da će ovaj film naglasiti važnu ulogu edukacije i pružiti više mogućnosti i inspiracije deci iz favela da pohađaju školu.

Kišan je primenio formu filma da pošalje poruku o značaju edukacije za svu decu.

Courtesy: chitranga.com

I a Yhbcgh] bU a`df i yU^ i`nUVU j i

Zamislite svet u kojem ne možete da slušate muziku, čitate knjige, gledate filmove ili igrate igrice. Nema sumnje da bi bez umetničkih dela naši životi bilo mnogo dosadniji.

I a Yhbcgh`Y]

Bilo kroz pesme, slike ili priče, umetnost pruža ljudima mogućnost da se suoče sa svojim emocijama u teškim vremenima.

Mladi autor Kornej

Kada je imao 16 godina, Kornejev talenat za pevanje i sviranje prikazan je u televizijskom šou *Discovery Awards* u njegovoj rodnoj Ruandi. Sledeće godine, međutim, usledila je tragedija. Kornej je bio svedok ubistva svoje porodice i umalo izbegao istu sudbinu. Usledila su teška vremena dok je Kornej živeo kao izbeglica, konačno pronalazeći novi dom u Nemačkoj i Kanadi. Skoro deset godina posle njegovog prvog televizijskog nastupa u Ruandi, Kornej je izdao svoj prvi album *Parce qu'on vient de loin* (Zato što dolazimo iz daleka). Napisao je, komponovao i izveo sve pesme na albumu kao način da zaboravi na sve noćne more koje su ga pratile otkad je izgubio porodicu. Kornejevi *soul* i ritam i bluz ritmovi sa francuskim tekstovima govore o njegovim prošlim iskustvima, ali takođe proslavljaju njegov novi život. Muzika ne samo da mu je pomogla da zaleči rane, nego je i dotakla srca stotina hiljada fanova koji su ga učinili jednim of najvećih pevača-tekstopisaca francuskog jezika u našem vremenu. Kornej danas pomaže kanadskom Crvenom krstu i Fondu Ujedinjenih nacija za decu (UNICEF), tako što nastupa na koncertima i piše pesme koje pomažu da se zaleče rane deci koja pate širom sveta.

D'ailleurs je chante souvent pour ne crier pas (Ja često pevam ne da vičem) je tekst iz Kornejeve pesme *Seul au monde* (Sam na svetu)

Courtesy: cornelle.ca

I a Yhbcgh' bU a 'dc a UÿY' XU' fUn i a Y a c']ghcf]^ i

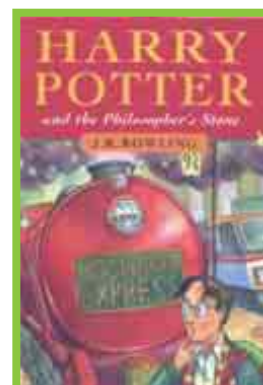
Kroz umetnost možemo bolje da razumemo svet i učimo o istoriji i kulturi. Prošle civilizacije su često tumačene na osnovu njihove umetnosti - arhitekture, literature, slika, skulptura, muzike i igara. Oblici umetnosti kao što su praistorijski pećinski crteži, praistorijski mitovi i tradicionalne narodne pesme pomažu nam da razumemo kako su ljudi pre nas živeli.

I a Yhbcgh'^Y' jUÿbU'Y_cbc a g_U'U_h] jbcgh

Umetnost je deo kulturne industrije, koja otvara poslovne mogućnosti i doprinosi bogatstvu u zemljama u kojima se proizvode originalni radovi. Serijal *Hari Poter* u kojem uživaju milioni ljudi širom sveta, odličan je primer kako umetnost doprinosi bogatstvu jedne zemlje. Razmislite na trenutak koliko radnih mesta je otvoreno da bi se publici širom sveta dočarala priča o ovom mladom čarobnjaku. Oni koji su ostvarili prihod zahvaljujući uspehu ovog serijala uključuju:

- ◆ autorku Dž. K. Rouling
- ◆ izdavače, urednike, prevodioce, štampare i distributere koji su proizveli verzije knjige na različitim jezicima
- ◆ producente, glumce, režisere, kompozitore, tehničare i sve ostale koji rade u produkciji stvaranja filmova baziranih na knjigama
- ◆ dizajnere, autore softvera, zanatlije, distributere i radnike u fabrikama i prodavnicama koji proizvode i distribuiraju široki spektar igračaka i ostalih proizvoda vezanih za serijal
- ◆ turističke vodiče, i radnike u hotelima i restoranima locirane u mestima koje posećuju turisti u želji da vide mesta gde su snimani filmovi.

Serijal *Hari Poter* je omogućio na hiljade radnih mesta i prihode za radnike širom sveta.

Courtesy: Bloomsbury Publishing

Razmislite o ovome:

- Pogledajte oko sebe i prepoznajte sve oblike umetnosti oko vas
- Šta vam ta dela govore o kulturama stvaraoca koji ih je napravio?
- Kakav vid umetnosti se vama najviše dopada? Zašto?
- Šta ste naučili od umetnosti?
 - Da li znate jednu ili više osoba koje zarađuju od umetnosti?

Ko stvara umetnost?

Svako dete je umetnik. Problem je kako ostati umetnik pošto se odraste.

- Pablo Picasso

Autori su ljudi koji stvaraju dela. Stvaraoci su ljudi koji stvaraju dela. Arhitekti, slikari, kompozitori, fotografi i ostali umetnici su stvaraoci svojih dela. Svaki put kada pišemo, crtamo ili napravimo fotografiju mi takođe stvaramo neko naše jedinstveno delo. U tom smislu svi smo mi stvaraoci.

Svako ima kreativni talenat koji se može izraziti kroz umetnost. Posebno mladi ljudi imaju neke kvalitete koji ih mogu činiti kreativnijim stvaraocima od mnogih odraslih ljudi. To su:

Mašta: Mladi ljudi imaju bujnu maštu. Pošto imaju manja očekivanja o tome kako stvari treba da izgledaju njihove misli mogu da lutaju neočekivanim pravcima vodeći do novih originalnih ideja.

Y_g]V] bcgh: Mladi ljudi su, generalno gledajući, spontaniji, manje kritični od odraslih. Oni su otvoreniji ka novim idejama i eksperimentisanju različitim metodama.

GU a c]nfUyU jUb^Y: Mladi ljudi mogu bolje od odraslih da izražavaju i dele svoja mišljenja i emocije. Tom lakoćom samoizražavanja oslobađa se kreativnost u njihovoj umetnosti.

A`UX]`U ihcf`8y'cfXy`Dc Ydhgc j

Džordž izražava svoju kreativnost na papiru od kada je prvi put crtao skice sa 17 meseci. Njegova neobuzdana kreativnost proizvodi raznolika šarena platna sa izmišljenim životinjama, anđelima i likovima koji izražavaju njegov pogled na svet. Džordž je sam naučio da slika i voli da eksperimentiše sa oblicima izmišljenih životinja različitim metodama slikanja. Njegov izmišljeni „papirni svet“ je inspirisan prirodom, muzikom, pričama i bajkama, a radovi koji se često porede sa Pikasovim, prodaju se za nekoliko hiljada dolara.

Slike Džordža Počeptsova su šarenoliki izrazi njegove mašte.

© George Pocheptsov

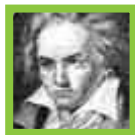
FUna]g`hY`c`c`j`c`a`Y.

- Koju vrstu umetnosti Vi volite da stvarate?
- Šta Vas inspiriše da stvarate?
- Šta želite da izrazite u svojim umetničkim delima?
- Da li su Vaša umetnička dela samo hobi ili želite da živite od njih?

IGRA: Mladi umetnici *

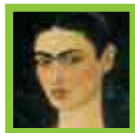
Mnogi poznati stvaraoci počeli su da stvaraju još od malena. Da li možete da povežete ove poznate stvaroce sa njihovim prvim delima.

Betoven

- Naslikao-la svoj prvi autoportret sa 19 godina

Frida Kalo

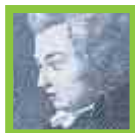
- Prodao-la prve crteže sa 7 godina

Meri Šeli

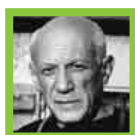
- Izdao-la prva muzička dela sa 12 godina

Mocart

- Počeo-la da piše svoj prvi roman sa 18 godina

Pikaso

- Napisao-la prvu muzičku kompoziciju sa 5 godina

Volt Dizni

© Disney Enterprises, Inc.

- Završio-la svoju prvu priznatu sliku sa 8 godina

* vidite stranu 58 za odgovore

Kako umetnici stvaraju?

Za stvaranje umetničkih dela potrebno je mnogo više od samo inspiracije i kreativnosti. Mnogi stvaraoci proučavaju i vežbaju satima pre nego što proizvedu završeno delo. Iako različiti autori imaju razne metode stvaranja, postoje najmanje četiri postupka po kojima većina njih ide:

1. stvaraju skice zamišljenog dela. Ovo može biti gruba skica neke slike, ili sinopsis za priču ili izbor glavnih reči za pesmu,
2. unapređuju skicu dodajući joj jasniji oblik i više sadržaja,
3. usavršavaju skicu dodajući detalje i uklanjajući nepotrebne elemente,
4. proizvode završnu verziju dela.

Tokom ovog procesa stvaraoci često dobiju inspiraciju za druga ostvaranja. Slika, na primer, može da pruži ideju za priču ili slušanje muzike može inspirisati stvaranje neke slike. Proučavajući tuđa dela stvaralac takođe poboljšava svoje autorske veštine. Zbog ovoga mnogi stvaraoci vole da slušaju, čitaju i gledaju dela drugih stvaralaca.

Razmislite o ovome:

Upotrebite prazan prostor da napravite originalno delo izražavajući neki događaj koji ste juče doživeli. To može biti nešto što ste radili, rekli, čuli, videli ili čak pojeli. Možete to izraziti crtežom, pričom, pesmom ili u bilo kom obliku koji želite. Primenite postupke na strani 12, koji će vam pomoći u ovom kreativnom procesu.

Umetnici i umetnost

Ne zarađuju svi stvaraoci od svojih dela. Da biste napravili kvalitetna umetnička dela koja ljudi žele da kupe potrebni su vam kreativnost, talenat, novac i vreme. Da bi stvarali, stvaraocima je neophodan novac da kupe pribor i da plate kurseve kako bi poboljšali svoje veštine. Takođe, ako posvete većinu vremena stvaranju svojih dela obično neće imati vremena za drugi posao. Dakle, stvaraoci treba da budu plaćeni za svoja dela da bi mogli da žive od toga.

Nekada davno talentovani stvaraoci su obično imali vremena i novca da se skoncentrišu na svoju umetnost uz pomoć naručioca. Ovi naručioci su bili bogati i moćni ljudi, kao što su kraljevi i verske vođe, koji su tražili umetnike da stvaraju za

njih. Iako je sponzorstvo ovih bogatih ljudi omogućavalo stvaraocima da rade, njihova dela nisu bila dostupna većini ljudi. U tim vremenima dela su obično bila unikatni sa samo jednom verzijom, dostupna samo naručiocu koji je to finansirao.

Bez obzira da li su ukrašavali grobnice faraona ili komponovali simfonije za imperatore, stvaraoci su morali da pronađu naručioca da finansira nastajanje tih dela.

Vremenom, tehnologija je drastično promenila situaciju za stvaraoce olakšavajući drugima da prave kopije njihovih dela. Godine 1454, pronalaskom Gutenbergove mašine za štampanje, omogućeno je štampanje pisanih dela u više kopija po niskim cenama. Ovo je omogućilo da pisana dela budu dostupna ne samo bogatim i moćnim ljudima već i svim pismenim ljudima. Od tada nove tehnologije i dalje rade na tome da dela postaju dostupnija svim ljudima. Moderni mediji kao

što su fotografija, radio, televizija, CD, DVD, kompjuteri i Internet čine kopiranje i distribuiranje svih vrsta dela lakšim i jeftinijim nego bilo kada u istoriji.

Moderna mašina za štampanje bila je prva tehnologija koja je uticala na način kojim stvaraoci kontrolišu reprodukciju i distribuciju svojih dela.

Sada, pošto su dela lako dostupna svima, svuda u svetu stvaraoci ne moraju više da zavise od bogatih sponzora za koje bi pravili unikatne verzije svojih ostvarenja. Da bi zaradili za život stvaraocima je danas potrebna neka kontrola nad tim kako se koriste razne kopije njihovih dela. Bez ove kontrole oni ne bi mogli da zarade dovoljno novca da žive od svoje umetnosti i morali bi da nađu druge poslove kako bi mogli da žive. U toj situaciji imali bi manje vremena da stvaraju nova dela i svi bismo ispaštali tako što bi nam na raspolaganju bilo manje dela u kojima bi uživali.

Da bi ohrabрили i omogućili talentovane stvaraoce da nastave da stvaraju većina država im daje posebna prava da kontrolišu svoja dela. Ova prava se nazivaju **autorska prava**.

AUTORSKA PRAVA

Šta su autorska prava?

Čovek slika svojim umom a ne svojim rukama. – Mikelandelo

Intelektualna svojina se odnosi na sve kreacije ljudskog uma.

Intelektualna svojina deli se na **autorska** i **srodna prava**, a sa druge strane je **industrijska svojina**.

Kreacije ljudskog uma su zaštićene pravima o intelektualnoj svojini

Intelektualna svojina

Autorska prava:

- Štiti originalna dela

Srodna prava:

- Štite izvedbe, originalne snimke i emitovanja dela.

Industrijska svojina:

- Patenti štite izume
- Industrijski dizajn štiti dizajn proizvoda
- Brend štiti određene znake

Razmislite o ovome:

Ponekad više od jedne vrste

intelektualne svojine može da sadrži jedan proizvod.

Na primer, frižider. Brend može da štiti ime i logo proizvođača frižidera.

Delovi i procesi koji hlade hranu u frižideru mogu biti patentirani izumi. Dizajn frižidera (stil i izgled njegovih vrata, polica, drški i td.) može biti zaštićen kao industrijski dizajn. Čak i priručnik za frižider, originalno napisani tekst, zaštićen je autorskim pravima.

Da li znate još neke proizvode koji mogu biti zaštićeni sa višeod jedne vrste intelektualne svojine?

Šta štite autorska prava?

Autorska prava štite širok spektar dela koja mogu biti:

Pisana dela – knjige, govori, članci u novinama i časopisima, romani, priče, pesme, eseji, drame, udžbenici, WEB stranice, reklame, i pisane koreografije,

A i n] _U`XY`U – muzičke kompozicije, tekstovi, pesme, melodije za telefon u svim formatima (note na papiru, CD, MP3 fajlovi i td),

I a Yhb] _U`XY`U – crteži, slike, fotografije, stripovi, skulpture, arhitektonski radovi i mape,

Dramaturška i koreografska dela – drame, opere i ples,

Filmovi i multimedijalni proizvodi – filmovi, kompjuterske igrice, TV programi i crtani filmovi,

Kompjuterski programi – ljudski (izvorni kod) i mašinski (objektni kod) kompjuterskog programerskog jezika.

Autorska prava NE ŠTITE ideje ili činjenice.

Autorska prava štite način kojim su ideje izražene. Ovo izražavanje predstavlja unikatni način na kojem su reči za muzičke note, boje, oblici i td. izabrani i aranžirani. Način izražavanja jeste ono što čini delo originalnim. To znači da postoje mnoga dela o istoj ideji i sva ona su zaštićena autorskim pravima sve dok svako od njih izražava ovu ideju na originalan način.

Na primer, učiteljica može da zada tebi i ostalim đacima da nacrtate sliku psa koji se igra loptom. Iako je ideja (pas koji se igra loptom) ista, svako od vas će izabrati drugačije boje i oblike da izrazite (nacrtate) psa i loptu. I ako crteži izražavaju istu ideju oni će biti originalni i dakle zaštićeni autorskim pravima.

Ideja (kao što je pas koji se igra loptom) može biti i izražena na različite načine. Autorska prava štite samo način izražavanja te ideje, a ne samu ideju.

Razmislite o ovome:

Da li znate neku ideju koja je izražena na drugačije načine u tri originalna dela? Evo primera za početak:

=XY^U.''

Avantura jednog psa

'''Cf][[bU`bU`XY`U`_c^U`]nfUÿU jU^i`c j i`]XY^i.

Zov *divljine* - roman Džeka Londona

Betoven - film *Juniversal Studios*

Pasji život - Plejstejšn 2 igrica *Frontir Developmentsa*

Mladi autor Kristofer Paolini

Kristofer toliko voli da čita bajke da je sa 15 godina odlučio da napiše svoju priču. Inspirisan idejom dečaka koji vidi zmaja kako se rađa iz jajeta (iz knjige Džeremija Tečera, Rađanje zmajeva Brusa Kovila), mladi autor je izmislio kao fantazijsku trilogiju o dečaku, njegovom zmajskom prijatelju i njihovom opasnom putovanju da spasu svet od zla. Kristofer je takođe našao inspiraciju za svoju priču iz drugih bajkovitih i naučno-fantastičnih dela, uključujući serijal **Gospodar prstenova**, Dž.R.R. Tolkina, *Jahači zmajeva iz Perna* Ane Mekefri i serijal filmova *Ratovi zvezda* Džordža Lukasa. Iako je očigledno inspirisan idejama korišćenim u tuđim delima, Kristoferova izražavanja ovih ideja (priča, opisi, likovi i dijalozi) su originalni i, dakle, zaštićeni autorskim pravima. Kad je Kristofer napunio 19 godina njegova prva knjiga *Eragon* je doživela uspeh, prodana je u milionima primeraka širom sveta i zauzela mesto na bestseler listi Njujork Tajmsa.

Kristoferova priča koja sadrži ideje iz prethodnih romana sada je inspirisala kreaciju novih originalnih dela: prevode knjiga na više od trideset jezika, film i video igricu.

Courtesy: Random House, Inc.

Koji su uslovi za autorska prava?

U većini slučajeva originalnost je jedini uslov da neko delo bude zaštićeno autorskim pravima. To znači da delo ne sme da bude kopija nekog drugog dela.

Autorska prava štite originalna dela bez obzira na njihov kvalitet.

Delo ne mora da bude korisno, lepo ili vredno da bi bilo zaštićeno autorskim pravima. U suštini dela su zaštićena autorskim pravima bez obzira na kvalitet. Dečji crtež je isto toliko zaštićen autorskim pravima kao i remek delo poznatog slikara. Melodija u reklami je isto toliko zaštićena autorskim pravima kao i najnovija pesma tvog omiljenog benda. Originalni zapisi u tvom dnevniku su isto toliko zaštićeni autorskim pravima kao i romani nekog nobelovca.

© The Government of Hong Kong, China. All rights reserved.
Special thanks to Hong Kong Intellectual Property Department, Mr. LEE Min-chi, and Jade Dynasty Group

U nekim državama se zahteva da delo bude **gfY Ybc** u pisanoj ili snimljenoj formi da bi bilo zaštićeno. Delo može biti sređeno na različite načine, može biti napisano na papiru, naslikano na platnu, snimljeno (zvuk ili video) i td. Na primer, u državama u kojima se zahteva sređivanje dela plesna koreografija može samo biti zaštićena ukoliko su pokreti napisani u obliku plesne notacije, snimljeni na videu ili sređeni u bilo kom drugom obliku.

Kako se dobijaju autorska prava?

Autorska prava su automatska zaštita. Od trenutka kada nacrtate crtež ili napišete pesmu vaša dela su zaštićena autorskim pravima.

Simbol © se često koristi kao podsetnik da je delo zaštićeno autorskim pravima. Uz ovaj simbol često ide ime vlasnika autorskih prava i godina kada je delo urađeno. Na primer „© WIPO 2007“ koristilo bi se za publikaciju proizvedenu od strane WIPO u 2007. godini.

Na veb stranicama može da se naznači više godina posle © simbola, na primer „© WIPO 1999–2007“. Ova forma koristi se za dela koja se često *apdejtuju*, odnosno sređuju. Prva godina jeste godina prvog objavljivanja tog dela (godina kada je WIPO veb stranica postavljena) a druga je ili sadašnja godina ili godina poslednjeg zabeleženog uređivanja.

Pošto © simbol služi samo kao podsetnik, nije neophodan da bi delo bilo zaštićeno. Iako delo ne sadrži © simbol ono je i dalje zaštićeno autorskim pravima.

Razmislite o ovome:

Vratite se na rad koji ste napravili na strani 13, ubacite © simbol uz vaše ime i godinu kada ste završili rad.

Ko je vlasnik autorskih prava?

Autorska prava nad određenim delima su vlasništvo osobe koja je napravila ta dela. Kao što smo već videli, stvaralac se često naziva i autorom nekog dela. Na primer, napravili ste svoj dnevnik, svoj umetnički projekat i slike sa poslednjeg letovanja. Vi ste autor koji poseduje autorska prava nad svim ovim delima.

Ponekad više od jedne osobe napravi jedno delo. U ovim slučajevima sve osobe koje su doprinele stvaranju tog dela smatraju se koautorima i dele autorska prava svog **kolektivnog rada**.

U nekim slučajevima autori žele da ostanu anonimni ili da koriste pseudonim da bi sakrili svoj pravi identitet od javnosti. U ovim slučajevima autor i dalje poseduje autorska prava nad svojim delima mada ta prava obično ima kompanija koja distribuira njegova dela (izdavač) da bi identitet stvaraoca ostao nepoznat.

Razmislite o ovome:

Godine 1967. šesnaestogodišnja Suzan Eloaz Hinton je napisala *Autsajderi*, roman o dve rivalske buntovne tinejdžerske grupe. Priča je napisana iz perspektive dečaka i Suzanin izdavač se zabrinuo da čitaoci neće ozbiljno shvatiti knjigu kada bi znali da je autorka devojka. Knjiga je sakrila deo autorkinog identiteta koristeći njene inicijale S.E. umesto punog imena.

- ◆ Da li znate još neke razloge zbog kojih bi autori hteli da sakriju kompletan ili delove svog identiteta ostajući anonimni ili koristeći pseudonime?
- ◆ Da li znate još neka dela čiji su autori ostali anonimni ili koristili pseudonime?

U nekim državama, kada neko stvori novo delo u kontekstu svog poslovnog ugovora, kompanija ili institucija koja ga zapošljava može da poseduje autorska prava nad tim delom.

Pazite !!

Imati u posedu fizičku ili elektronsku kopiju nekog dela ne znači da ste vi vlasnik autorskih prava nad njenim sadržajem. Na primer: možete posedovati knjigu, ali to ne znači da ste vlasnik autorskih prava nad tekstem i slikama koje sadrži ta knjiga. Isto tako, kada kupite CD to ne znači da ste kupili autorska prava nad muzikom, tekstem i slikama koje sadrži taj CD.

Pošto nemate autorska prava nad sadržajima knjiga i kompakt diskova koje posedujete, postoje jasne granice o tome šta smete ili ne smete raditi sa ovim proizvodima. Čitajte dalje da biste saznali koja prava su namenjena isključivo vlasnicima autorskih prava.

Da li su autorska prava ista svugde u svetu?

Specifična prava koja su data stvaraocima u obliku autorskih prava zavise od državnih zakona. Zbog ovoga, prava stvaralaca u jednoj državi ne moraju biti potpuno ista kao prava stvaralaca u drugoj zemlji. Ovo može da učini korišćenje dela zbunjujućim, posebno u svetu gde su dela dostupna u različitim državama (na primer preko Interneta). Da bi se smanjila konfuzija vlasti mnogih država su potpisale međunarodne sporazume koji umanjuju razlike između njihovih zakona o autorskim pravima i čine korišćenje dela u celom svetu lakšim.

Prvi međunarodni sporazum koji je umanjio razlike u pravima stvaralaca u različitim državama, jeste

Bernska konvencija. Viktor Igo, poznati francuski

pisac, - autor romana *Jadnici*, učestvovao je u stvaranju ove konvencije. On i drugi stvaraoci hteli su da obezbede da njihova prava budu poštovana u drugim državama kao i u sopstvenoj.

Viktor Igo učestvovao je u stvaranju Bernske konvencije.

Od kada je 1886. godine doneta Bernska konvencija, stvaraoci imaju niz istih prava u više od 160 država koje su potpisale konvenciju. (države-članice).

Svaka država-članica Bernske konvencije je u obavezi da pruža zaštitu delima autora iz ostalih država-članica na isti način kao i svojim nacionalnim stvaraocima. Izuzetak je pravilo kratkog perioda. Prema ovom pravilu, država-članica nije u obavezi da pruža zaštitu delima stranog autora za vreme duže od zaštite koja je data tim delima u autorovoj državi.

U prilog tome, prema Bernskoj konvenciji dela ne moraju biti registrovana da bi bila zaštićena autorskim pravima. Zaštita autorskim pravima je automatska od trenutka kada je delo stvoreno.

Razmislite o ovome:

Da li je vaša država država potpisnik Bernske konvencije? Saznajte na <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>

Ako jeste, vaša dela su automatski zaštićena uz minimalni niz prava u vašoj državi i u svim ostalim državama koje su članice Bernske konvencije.

Svetska organizacija za intelektualnu svojinu (WIPO)

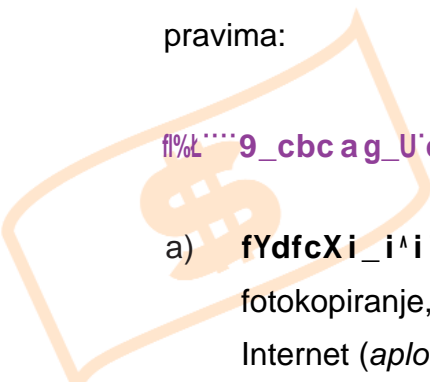
sarađuje sa vlastima u raznim zemljama da bi se razvijali i obnavljali međunarodni sporazumi o autorskim pravima.

WIPO štiti prava stvaralaca iz svog sedišta u Ženevi, u Švajcarskoj.

Prava stvaralačkih djela

Autorska prava pružaju stvaraocima niz ekskluzivnih prava nad njihovim delima. Ekskluzivna - znači da postoje određene stvari koje samo stvaraoci smeju da rade sa svojim delima. U nekim slučajevima stvaraoci imaju samo pravo renumeracije umesto ekskluzivnog prava. U tim slučajevima stvaralac može da prima zaradu od korišćenja svojih dela, ali ne može da spreči samo korišćenje. I ekskluzivna i prava renumeracija služi da se nagrade stvaraoci za kreativnost, ulaganje i rad i da ih podstakne da nastave da proizvode nova dela.

Prema Bernskoj konvenciji postoje dve vrste prava pod autorskim pravima:

 Prava stvaralačkih djela – stvaraoci imaju ekskluzivno pravo da:

- a) **Prava stvaralačkih djela**. Ovo uključuje bilo koji oblik kopiranja kao što je fotokopiranje, preuzimanje sa Interneta (*downloadovanje*), postavljanje na Internet (*uploadovanje*), štampanje, snimanje, fotografisanje, skeniranje i td.
- b) **prevode** to delo na druge jezike.
- c) **Transformacija**. Ova promena ili transformacija obično menja oblik dela. Na primer, prenošenje romana u film, ili animiranih crteža u crtani film. *Character merchandising* (korišćenje imena ili slika izmišljene ličnosti da bi se prodavali proizvodi kao što su igračke, majice i td) može isto biti vrsta adaptacije.
- d) **Prava stvaralačkih djela** svoja dela u javnosti. Na primer, izložba fotografija u umetničkoj galeriji, izvođenje drame pred publikom ili puštanje CD u prodavnici ili restoranu.

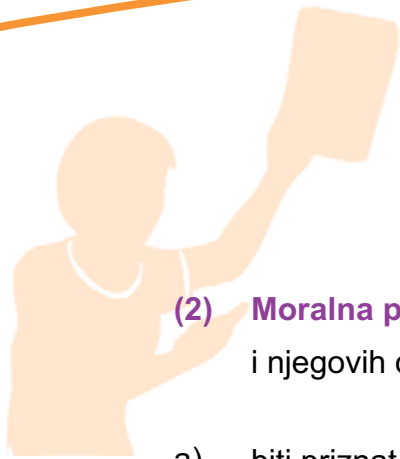
- e) **distribuiraju** svoje delo prodajući kopije javnosti.
- f) **emituju** svoje delo. Na primer, puštajući pesmu preko radija ili film na televiziji.
- g) **reklamiraju** svoje delo u javnosti. Na primer, mogu postaviti svoje delo na Internet.

Sve u svemu, nijedno delo zaštićeno autorskim pravima ne sme biti reprodukovano, prevedeno, adaptirano, izloženo ili izvedeno u javnosti, distribuirano, emitovano niti reklamirano bez dozvole stvaraoca. Fraza „sva prava rezervisana“, koja se nalazi na mnogim delima, znači upravo to.

Pazite!!!

Postoji granica do koje stvaralac ima pravo distribucije, to se naziva *doktrina prve prodaje*. Ovo specifično pravilo zavisi od državnih zakona i može se razlikovati od države do države. Generalno, ovo pravilo znači da se pravo distribucije za svaku kopiju nekog dela završava prodajom prve kopije. To znači da osoba koja kupi neko delo ima pravo da redistribuira tu kopiju.

Na primer, ako kupite muzički CD smete ga ponuditi prijatelju kao poklon ili ga preprodati na tržištu polovne robe. Ne smete staviti pesme sa CD-a na Internet jer to bi podrazumevalo pravljenje elektronskih kopija pesama. Iako smete redistribuirati određenu kopiju dela pošto je kupite, pravo reprodukcije je i dalje ekskluzivno pravo stvaraoca.

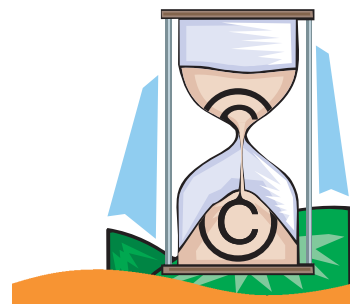
(2) **Moralna prava** – ovo su prava koja održavaju ličnu vezu između stvaraoca i njegovih dela. To su sledeća prava:

- a) biti priznat kao stvaralac nekog dela (right of paternity). To znači da stvaralac može da bira da delo potpiše svojim imenom, da ne potpiše (ostane anonimno), ili da potpiše izmišljenim imenom (iskoristi pseudonim).
- b) da ne dozvoli da se delo izmeni što bi moglo da ošteti stvaraocu čast ili reputaciju (pravo integriteta).

Koliko traju autorska prava?

Zaštita autorskih prava ne traje zauvek. Dužina zaštite zavisi od:

- ◆ Državnog zakona svake zemlje,
- ◆ Od toga ko je stvorio delo,
- ◆ Vrste dela.

U državama potpisnicama Bernske konvencije autorska prava traju najkraće dok je stvaralac živ, plus pedeset godina posle njegove smrti. Međutim, u mnogim državama zaštita autorskih prava traje duže od ovog najkraćeg perioda. Na primer, u Sjedinjenim Američkim Državama i u državama Evropske unije. Zaštita obično obuhvata ceo život stvaraoca plus sedamdeset godina posle njegove smrti.

Ekonomska prava su prenetna na naslednike stvaraoca posle njegove smrti. Oni onda postaju **vlasnici prava** nad delima preminulog stvaraoca. Ovi vlasnici prava nastavljaju da primaju zaradu od reprodukcije, prevođenja, adaptacija, javnih izvedbi, distribucije, emitovanja i reklamiranja u javnosti za period koliko traje zaštita autorskih prava posle smrti stvaraoca.

Na primer, škotski pisac Dž.M.Beri je pre smrti 1937. godine predao autorska prava za svoj roman *Petar Pan* kao poklon londonskoj Grejd Ormond Strit bolnici. Ova bolnica, dakle, poseduje autorska prava nad romanom *Petar Pan* i ima pravo da zabrani, dozvoli ili da traži nadoknadu za bilo kakve pozorišne predstave, adaptacije i publikacije priče o Petru Panu.

Moralna prava obično traju barem onoliko koliko i ekonomska, mada u nekim državama ona traju zauvek. U zavisnosti od državnih zakona moralna prava mogu ponekad biti prebačena na naslednike stvaraoca koji bi se pobrinuli za to da preminuli stvaralac i dalje bude priznat kao stvaralac svojih dela i da njegova čast i reputacija ne budu oštećeni nekim promenama na delima.

U slučajevima kada više autora stvara zajedničko delo, kraj zaštite autorskih prava se računa od trenutka smrti poslednjeg preživelog koautora. Na primer, francuski autori Rene Gosini i Albert Uderzo su zajedno stvorili stripove *Asteriks*. Rene Gusini je umro 1977. godine, ali će autorska prava nad ovim zajedničkim radovima isteći tek 70 godina posle smrti Alberta Uderza, poslednjeg živog koautora.

Dužina zaštite za dela anonimnih i autora pod pseudonimom se računa od trenutka kada su izdata. Međutim, ako je poznat pravi identitet stvaraoca onda zaštita autorskih prava ima isto trajanje kao i za poznate autore (do barem 50 godina posle njihove smrti).

Ako je autor dela korporacija ili institucija, a ne pojedinac, onda se trajanje zaštite autorskih prava računa od trenutka kada je delo izdato.

Konačno, u mnogim državama filmovi i fotografije imaju drugačije (obično kraće) periode zaštite od drugih dela.

Razmislite o ovome:

Koliko traje zaštita autorskih prava u vašoj državi?
Da li zavisi od toga ko je napravio delo i koju vrstu dela?

Možete pronaći odgovor na ova pitanja kontaktiranjem vaše državne kancelarije autorskih prava ili čitajući vaše državne zakone o autorskim pravima. Jedno od mesta gde se možete informisati o vašim zakonima o autorskim pravima je baza podataka – zbirka zakona za elektronski pristup, na sajtu WIPO

<http://www.wipo.int/clea/en/index.jsp>

Da li autorska prava mogu da se prenesu?

Stvaraoci mogu da odluče da prodaju ekonomska prava svojih dela. Kada prodaju svoja prava stvaraoci mogu da se skoncentrišu na stvaranje novih dela dok se drugi ljudi brinu o reprodukovanju, prevođenju, adaptaciji i distribuciji njihovih starih dela. Oni koji kupe ekonomska prava od stvaraoca takođe se nazivaju vlasnicima prava.

Moralna prava su nezavisna od ekonomskih i uvek pripadaju stvaraocu, čak i ako on proda ekonomska prava.

Autori koji prodaju ekonomska prava nad svojim delima primaju zarade koje se nazivaju **royalties** (autorska nadoknada). Ima dva načina da se prodaju ekonomska prava: **assignment** (prenos prava i obaveza) i **licence**.

Assignment je način prenošenja jednog ili više ekonomskih prava stvaraoca tako da osoba koja kupi prava postaje novi vlasnik autorskih prava. Ne dozvoljavaju sve države ovaj oblik prenošenja.

Licenziranje znači da autor i dalje poseduje ekonomska prava ali dozvoljava kupcu (licencee) pravo da izvršava određene radnje koje pokrivaju ova prava na ograničeno vreme i namenu. Na primer, autor romana može da licencira svoja

prava za reprodukciju i distribuciju izdavaču. On takođe može da da licencu prava za adaptaciju nekom filmskom producentu koji želi da snimi film zasnovan na romanu.

I konačno, stvaralac može odlučiti da ne koristi neka ili sva svoja prava. Na primer, on može da stavi svoje radove na Internet i naglasi da bilo ko može besplatno da ih koristi. On takođe može da postavi granice korišćenja svog rada tako što će, na primer, naglasiti da se sme koristiti samo za neprofitne svrhe. U prvom slučaju on bi dozvolio drugima da kopiraju, prevode, adaptiraju, izvode i čak emituju delo sve dok ne zarađuju nikakav novac od ovih radnji.

Organizacije poput *Krijektiv Komons* pružaju primere o tome kako autori mogu da označe svoja dela tako da bude jasno koja prava važe za njih. Možete pronaći više informacija o ovome na <http://creativecommons.org/>.

A`UXJ`U i hcf. : `Ujj`U`6 i`ycf"

Kada je imala 12 godina Flavija je počela da piše priču o tri mlade devojkice koje pokušavaju da spasu svoj svet mašte uz pomoć čarobnog kamenja. Dve godine kasnije njena knjiga *Proročanstvo kamenja (La Prophétie des pierres)* izdata je u Francuskoj. Knjiga je odmah postala bestseler i više od 20 komercijalnih izdavača, širom sveta, ponudilo je da kupe prava, prevedu, izdaju i prodaju Flavijinu knjigu u svojim zemljama.

Njen roman je prodat u desetine hiljada primeraka u Francuskoj, Nemačkoj i Sjedinjenim Američkim Državama.

Flavija je prodala prava za prevođenje, reprodukciju i distribuiranje svoje knjige.

Courtesy: Hyperion Books for Children

Igra: *Kopirajt detektiv**

Pogledajte naslovnu stranu i unutrašnju stranicu ove izmišljene knjige i identifikujte:

Ko je vlasnik moralnih prava originalnih tekstova na portugalskom jeziku?

Ko je vlasnik moralnih prava engleskog prevoda teksta?

Ko poseduje autorska prava nad ilustracijom na naslovnoj strani?

Ko je vlasnik izdavačkih prava?

Koja su ekonomska prava uključena u izjavi *sva prava rezervisana*?

* odgovori na strani 58.

Šta su srodna prava?

Umetnička dela su često dostupna javnosti preko usluga izvođača, producenata fonograma i emitera. Razmislite, na primer, o pesmi na radiju. Čim autori (tekstopisac i muzički kompozitor) napišu pesmu, izvode je pevači i muzičari, producenti fonograma je snime i emiter je distribuira.

Izvođenje, snimanje i emitovanje dela zahteva veliku investiciju, vreme i novac. Da bi se nadoknadila ova investicija i podstaklo da i druga dela budu dostupna publici, vlasti daju posebna prava izvođačima, producentima fonograma i emiterima. Ova prava su objedinjena u nazivu srodna prava zato što su blisko vezana za autorska prava.

Trajanje zaštite srodnih prava zavisi od državnog zakona svake države.

Generalno, najkraća zaštita traje: za izvođače 50 godina, od kraja godine u kojoj je izvođenje snimljeno na fonogram; za producente fonograma 50 godina od kraja godine u kojoj je fonogram izdat; a za emitere 20 godina od kraja godine kada je bilo prvo emitovanje.

=njc U]

Mnoga umetnička dela se ne mogu u potpunosti doživeti bez pomoći izvođača. Na primer, muzička kompozicija pruža više uživanja kada je izvodi muzičar nego kada se čitaju note na papiru. Isto se može reći i za scenarija, drame, pa čak i romane za koje mnogi ljudi više vole kada ih tumače glumci na bini ili filmskim platnima.

Izvođači kao što su glumci, muzičari, igrači i pevači daju život delima autora. Dok oni glume, sviraju instrument, igraju ili pevaju, izvođači interpretiraju dela u sopstvenom, ličnom stilu. Originalne interpretacije dela su vredne i, dakle, zaštićene su srodnim pravima.

Generalno, izvođači mogu da zabrane snimanje i emitovanje svojih živih izvedbi bez njihove dozvole. Oni, takođe, imaju pravo da spreče, između ostalog, dalje kopiranje i Internet prenos njihovih muzičkih snimaka. Na primer, neki bend može da zabrani fanovima da snimaju njihove žive izvedbe. Oni takođe mogu da zabrane fanovima da stavljaju kopije njihovih albuma na Internet.

Bez ovih prava izvođači ne bi zarađivali od svojih interpretacija. Ako bi bilo ko smeo da snimi i slobodno emituje neku izvedbu, onda bi neki ljudi, koji su inače platili ulaznicu za tu izvedbu, možda radije gledali to besplatno emitovanje. Snimci kopiranja bez dozvole umetnika ne pružaju nikakvu zaradu umetniku. Ako umetnik ne može da zarađuje od svojih interpretacija, moraće da radi još neki posao i, dakle, manje će izvoditi i snimati dela u kojima bismo uživali.

U nekim zemljama izvođači takođe imaju prava slična autorskim moralnim pravima. Ova prava pružaju zaštitu izvođačima protiv izmene njihovih izvedbi. Ta prava takođe im dozvoljavaju da zahtevaju da njihova imena budu spomenuta u vezi sa njihovim izvedbama.

Mladi autor Atena Adamopoulos

Otkad zna za sebe Atena je komponovala muziku u svojoj glavi. Ona svira violončelo i klavir i voli da komponuje originalna dela za oba instrumenta. Kada su u pitanju izvedbe njenih dela ona više voli da to prepusti izvanrednim muzičarima. Zapravo, izvedba jedne od Ateninih kompozicija SOLILOKUI koju je izveo svetski poznati violončelista Jo Jo Ma na radijskom programu donela je Ateni veliki publicitet i poštovanje kao mladoj kompozitorki. Atena mašta o tome da jednog dana čuje svoje kompozicije kao muziku u filmu.

„Kada sam čula to delo prvi put u svojoj glavi zvučalo je tako nekako ali ne baš... ali ovo je deset puta bolje“ – Atenina reakcija posle slušanja Jo Jo Ma kako izvodi njenu kompoziciju.

Courtesy: Athena Adamopoulos

Definicija UjzbcfUaU

Proizvođač fonograma je osoba ili kompanija koja prva snimi neku izvedbu. Fonogram je originalni snimak dok su CD i MP3 fajlovi kopije ovog originala.

Snimanje zvuka neke izvedbe zahteva skupu tehničku opremu i profesionalne radnike. Proizvođači fonograma nadoknađuju troškove za ovu opremu i rad tako što prodaju kopije fonograma u obliku CD-ova ili MP3 fajlova. Proizvođači fonograma imaju pravo da dozvole ili zabrane drugim ljudima da kopiraju, emituju i distribuiraju njihove fonograme.

Dok je teško i skupo proizvesti prvi kvalitetni snimak neke izvedbe, nova tehnologija je omogućila da se kopira originalni snimak na vrlo jeftin i lak način. Kada proizvođači fonograma ne bi imali pravo da sprečavaju druge u reprodukciji svojih fonograma, mnogi ljudi bi ih kopirali besplatno umesto da kupuju CD ili MP3 fajlove, koje proizvođači fonograma žele da prodaju. Ovo nekontrolisano kopiranje ne bi donelo zaradu proizvođačima fonograma koji, dakle, ne bi uspeli da pokriju troškove za snimanje originalne izvedbe. Ako proizvođači fonograma ne bi zarađivali od svojih originalnih snimaka, bili bi manje motivisani da snimaju buduća izvođenja. Posledica bi bila da manje autora i izvođača ima priliku da se njihova dela i izvođenja snime. U prilog tome, kupci bi imali manji izbor novih zvučnih snimaka.

Na mnogim zvučnim snimcima simbol (P) se koristi da označi vlasnika srodnih prava za taj snimak.

Emitterske organizacije

Radio i ET emiteri čine dela autora i njihove interpretacije od strane izvođača dostupnim široj publici. Da bi se podstaklo investiranje u tehnologiju potrebnu za emitovanje delavlasti takođe pružaju srodna prava zaštite ovim organizacijama.

Emitterske organizacije imaju pravo da dozvole ili zabrane ponovno emitovanje, snimanje i kopiranje snimaka njihovih emitovanja.

Kreativna aktivnost

Sa grupom prijatelja uradite sledeće:

Napravite, izvedite i snimite uživo muzički spot:

1. napišite tekst pesme, komponujte muziku, i napravite koreografiju plesne tačke;
2. izaberite muzičara , pevača i plesača da izvedu pesmu;
3. nađite mesto da izvedete vašu muziku;
4. dizajnirajte poster da biste promovisali vaše izvođenje;
5. izvedite pesmu i snimite vašu izvedbu.

Ili

Napravite, izvedite i snimite skeč:

1. napišite scenario za skeč uključujući pokrete i dijaloge;
2. izaberite glumce i nađite režisera da vam pomogne da uvežbate skeč;
3. nađite mesto gde ćete izvesti skeč;
4. dizajnirajte poster da promovišete vaše izvođenje
5. odglumite skeč i snimite izvedbu.

Onda razmislite:

1. koja autorska ili srodna prava poseduje svako od članova tima za vaš zajednički rad i izvođenje?
2. koliko vremena i novca ste potrošili da biste izveli muzički spot ili skeč?
3. šta biste želeli da uradite sa konačnim delom? (Na primer: pokazati delo muzičkim producentima pokušavajući da dobijete ugovor za snimanje; staviti na Internet za besplatno preuzimanje sa Interneta; sami prodavati kopije dela i td.)

Kako se upravlja autorskim i srodnim pravima?

Pre nego što vi ili bilo ko drugi sme da koristi delo zaštićeno autorskim pravima i – ili srodnim pravima, morate pronaći ko su vlasnici prava i tražiti od njih dozvolu, a ponekad morate i plati za pravo da koristite njihovo delo. Ovaj proces se naziva *rights clearance* (kliring prava).

Autori i izvođači (posebno uspešni) mogu lako da budu pretrpani zahtevima od ljudi koji žele da reprodukuju, emituju, adaptiraju ili na drugi način koriste njihova dela i izvedbe i traže za to njihovu dozvolu. Voditi računo o svim ovim zahtevima i odlučivati traži puno vremena.

Ovi zahtevi su vrlo važni zato što se izdavanjem licenci i dozvola omogućava autorima i izvođačima da dobijaju *royalty payments* (isplata autorskih prava). Da bi imali vremena da nastave da stvaraju i izvode, a da istovremeno vode računa o zahtevima, mnogi autori i izvođači koriste usluge *organizacija kolektivnog menadžmenta*. Ove organizacije predstavljaju vezu između autora, izvođača i onih koji žele da koriste njihova dela. One daju dozvole, sakupljaju prihode i pronalaze, sprečavaju i traže naknade za nedozvoljena korišćenja. Zahvaljujući ovim organizacijama autori i izvođači dobijaju prihode kada se njihova dela i izvedbe koriste, a korisnici na ovaj način mogu lakše da dođu do dozvole za korišćenje dela i izvedbi.

Većina država ima državne organizacije kolektivnog menadžmenta, koje možete kontaktirati kako bi vodile računa o pravima vaših dela i izvedbi. Možete takođe kontaktirati ove organizacije kada vam je potrebna dozvola da koristite materijale drugih autora.

Državne organizacije kolektivnog menadžmenta obično pripadaju međunarodnoj asocijaciji ovih organizacija. Da biste pronašli državnu organizaciju koja vam može pomoći oko zastupanja vaših autorskih prava ili da vas uputi na način kako da dobijete dozvolu da koristite tuđe materijale, možete kontaktirati takvu međunarodnu asocijaciju.

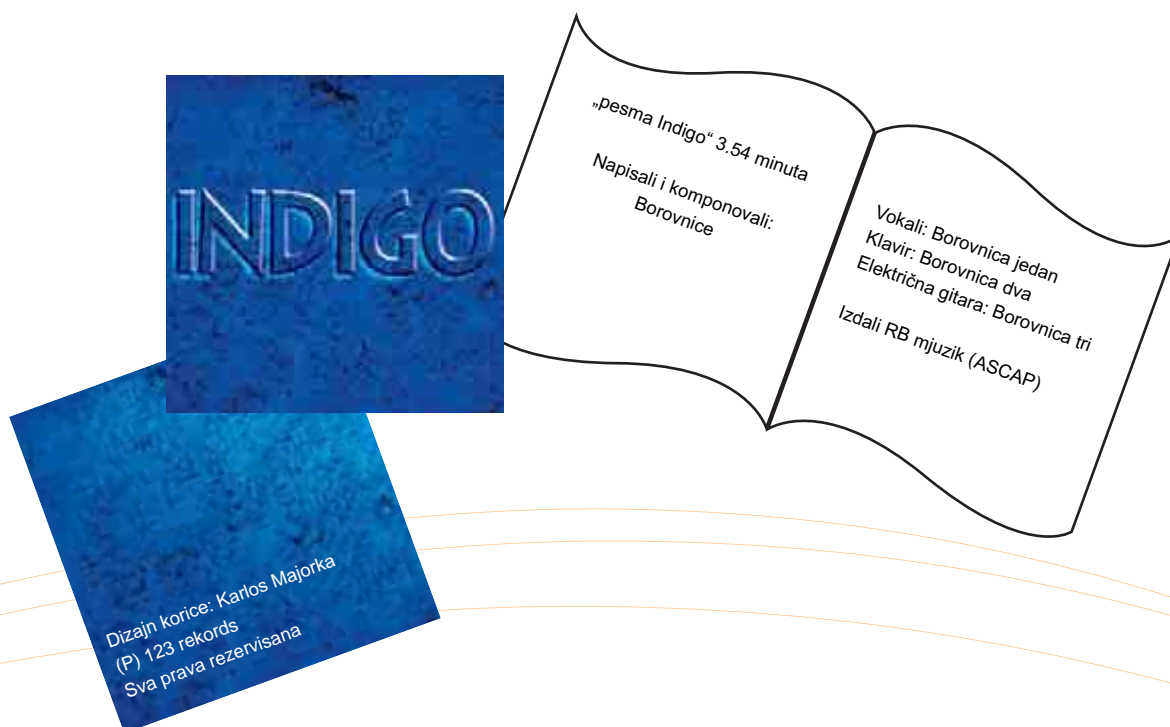
Niže su naznačeni Internet linkovi za neke od najpoznatijih međunarodnih asocijacija koje pomažu autorima, izvođačima, proizvođačima fonograma i emiterskim organizacijama da sprovode svoja prava:

- ◆ Asocijacija evropskih izvođačkih organizacija
<http://www.aepo.org>
- ◆ Međunarodna konfederacija društava autora i kompozitora
<http://www.cisac.org>
- ◆ Međunarodna federacija glumaca
<http://www.fia-actors.com>
- ◆ Međunarodna federacija muzičara
<http://www.fim-musicians.com/eng/index.html>
- ◆ Međunarodna federacija organizacija prava na reprodukciju
<http://www.ifrro.org>
- ◆ Međunarodna federacija fonogramske industrije
<http://www.ifpi.org/>

Igra: Sredite prava *

Dobro pogledajte korice i opis pesme ovog izmišljenog muzičkog CD. Identifikujte čija dozvola vam je potrebna da biste:

- ◆ otpevali pesmu Indigo na sledećem javnom izvođenju vašeg benda
- ◆ stavili pesme sa albuma na vašu Internet stranicu
- ◆ reprodukovali dizajn korice na majici
- ◆ emitovali pesmu Indigo na radio stanici vašeg grada
- ◆ snimili melodiju pesme Indigo i koristili je kao muziku za film na kome radite
- ◆ koristili tekst refrena pesme Indigo kao deo pesme koju komponujete.

* odgovori na strani 59

JAVNI DOMEN

I ograničenja autorskih prava

Zakoni o autorskim pravima teže da pronađu ravnotežu između prava koja pružaju autorima i prava javnosti da joj ova dela budu dostupna. Čak i stvaraoci imaju korist od mogućnosti da pristupe delima prethodnih stvaralaca koja ih inspirišu i pomažu im da usavrše veštine koje onda mogu da iskoriste da naprave nova dela. **Javni domen** ili ograničenja autorskih prava pružaju ravnotežu između prava stvaralaca i prava publike.

Šta je javni domen?

Javni domen su sva dela koja nisu zaštićena autorskim pravima i koja su dakle na raspolaganju svima da ih koriste bez dozvole izvornog autora. To znači da dela iz javnog domena smeju slobodno da se kopiraju, distribuiraju, adaptiraju, izvode i izlažu u javnosti kao da su vlasništvo publike.

Dela ulaze u javni domen kada:

- ◆ **Istekne zaštita autorskih prava.** Kao što je ranije navedeno zaštita autorskih prava zavisi od države do države i obično istekne od pedeset do sedamdeset godina posle smrti stvaraoca.
- ◆ **Ne kvalifikuju se za zaštitu autorskih prava.** Činjenice i spiskovi se ne kvalifikuju za zaštitu autorskih prava tako da spisak sastojaka u nekom receptu i datumi na kalendaru su u javnom domenu. Međutim, opis korišćenja sastojaka u receptu i ilustracije koje se nalaze u kalendaru se mogu smatrati originalnim izrazima i, dakle, zaštićeni su autorskim pravima. Štaviše, u nekim državama se čak ni vladina dokumenta ne kvalifikuju za zaštitu autorskih prava.

Courtesy: NASA

Slika planete Saturn iz javnog domena u Galeriji slika NASA.

Na primer, Nacionalna administracija aeronautike i svemira (NASA) je vladina organizacija u Sjedinjenim Američkim Državama koja proizvodi mnogo slika i snimaka koji se ne kvalifikuju za zaštitu autorskih prava i nalaze se, dakle, u javnom domenu. Možete pronaći radove NASA iz javnog domena na adresi:
<http://www.nasa.gov/mulimedia/imagegallery/index.html>

Pazite! !!

Dela koja su izašla iz štampe ili nisu više na prodaju se ne nalaze obavezno u javnom domenu. Ako im zaštita autorskih prava nije istekla, i dalje vam je potrebna dozvola od vlasnika prava da biste ta dela smeli kopirati, štampati, distribuirati ili koristiti na drugi način.

Kako se mogu koristiti dela iz javnog domena?

Dela u javnom domenu može da koristi bilo ko na bilo koji način. Na primer, sliku *Vrisak* norveškog slikara Edvarda Munka. Od kada je ušla u javni domen ova slika je reprodukovana na posterima, udžbenicima, lutkama, privescima, u crtanim filmovima i bezbroj drugih proizvoda. Preduzetnici koji prodaju te reprodukcije nisu morali da plate naknadu za komercijalno korišćenje ovog dela iz javnog domena.

Courtesy: Associated Press

Dela u javnom domenu, kao što je Munkov *Vrisak*, može slobodno da kopira, adaptira i distribuira bilo ko.

Pazite!!

Delo u javnom domenu često koriste različiti autori da bi stvarali nova dela. Kada se originalno delo prevede, adaptira ili promeni na bilo koji način to novo delo naziva se *derivative work* (prerađeni rad ili obrada). Obrade su takođe zaštićene autorskim pravima, čak iako je reč o originalnim delima koja su obrađena iz javnog domena. Osoba koja napravi obradu postaje njen autor i vlasnik autorskih prava. Ako bilo ko želi da koristi (reprodukuje, prevede, adaptira i td) neku obradu koja je zaštićena autorskim pravima mora da dobije dozvolu od autora obrade.

Kada tražite dela iz javnog domena da ih iskoristite kao deo sopstvenog novog rada, dobro proverite da je verzija koju koristite originalna verzija iz javnog domena, a ne obrada koja bi mogla još uvek biti zaštićena autorskim pravima.

Na primer, originalni tekst Luisa Kerola i ilustracije Džona Tenila za knjigu *Alisine avanture u zemlji čuda* prvi put su izdate 1865. godine, i sada su u javnom domenu i može bilo ko slobodno da ih koristi. Međutim, crtani film, crteži, crtani likovi, proizvodi i td. koje je stvorio Volt Dizni 1951. godine, kao adaptaciju originalne Kerolove Alise, i dalje su zaštićeni autorskim pravima i ne smeju se koristiti bez dozvole Kompanije Volt Dizni. Šta više, slika Alise koja je dole prikazana, registrovana je kao marka i to će onemogućiti da ona ikada uđe u javni domen, čak i pošto istekne zaštita autorskih prava.

Originalni crteži Alise autora Džona Tenila su sada u javnom domenu, ali adaptirani crteži Volta Diznija su i dalje zaštićeni autorskim pravima i *markom*.

© Disney Enterprises, Inc.

Šopenove originalne kompozicije su u javnom domenu, ali novi snimci ovih kompozicija mogu i dalje biti zaštićeni autorskim pravima.

Kada tražite neko delo u javnom domenu nemojte zaboraviti na srodna prava. Na primer, iako se klasične muzičke kompozicije kao što su Šopenove sada nalaze u javnom domenu, novija izvođenja i snimci ovih kompozicija mogu i dalje biti zaštićeni srodnim pravima. To znači da smete koristiti originalnu kompoziciju tako što ćete je izvesti u javnosti ili upotrebiti neke njene elemente u pesmi koju pišete. Međutim, ne smete kopirati, distribuirati, emitovati ili koristiti na bilo koji drugi način snimke ove kompozicije koje su i dalje zaštićene srodnim pravima.

A`UX]`njc U .:9 j [Yb]^`?]g]b

Svetski poznati pijanista Evgenij je počeo da svira klavir kada je imao samo dve godine. Sa dvanaest godina je izveo Prvi i Drugi Šopenov koncert za klavir, sa Moskovskim državnim filharmonijskim orkestrom i postao zvezda. Od tada je Evgenij imao koncerte širom sveta, snimio na desetine snimaka i dobio gomilu nagrada.

Muzika koju svira su obično kompozicije Šopena, Mocarta, Betovena, Čajkovskog i Šumana čija su dela u javnom domenu. Evgenijeve interpretacije ovih dela su, međutim, zaštićene srodnim pravima. Zahvaljujući ovim pravima, Evgenij može da zarađuje za život i za porodicu od svojih koncerata i snimaka.

Evgenij Kisin je napravio karijeru izvodeći dela koja su u javnom domenu.

(Credit: Sheila Rock)
Courtesy of SONY/BMG

U Evropskoj zajednici autorska prava za pisana dela ističu posle 70 godina od autorove smrti. Ispod se nalazi lista poznatih pisanih dela evropskih autora.

Možete li pronaći koja četiri dela još uvek nisu u javnom domenu?

20.000 milja pod morem
Žil Vern (1827-1905)

Pinokio
Karlo Kolodi (1826-1890)

Avanture Tintina
Erže (1907-1983)

Čarli i fabrika čokolade
Rol Dal (1916-1990)

Don Kihot
Migel de Servantes
(1547-1617)

Lav, veštica i ormar
K.S.Luis (1898-1963)

Mala sirena
Hans Kristijan Andersen
(1805-1875)

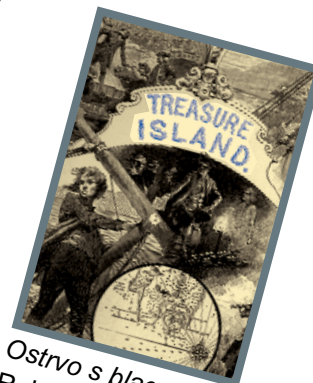
Pipi Duga čarapa
Astrid Lindgren
(1907-2002)

Tri musketara
Aleksandar Dima
(1802-1870)

Sandokan
Emilio Salgari (1862-1911)

Ostrvo s blagom
Robert Luis Stivenson (1850-1894)

;XY'gY' a c [i 'dfcbU]'XY'U' i 'Ujbc a 'Xc a Ybi 3

Kao generalno pravilo, većina dela koja se smatraju klasičnim ili tradicionalnim su dovoljno stara da budu u javnom domenu. Međutim, nije uvek lako pronaći neka novija dela u javnom domenu. Kao što smo dosad videli pomoglo bi vam da ispratite sledeće korake kada tražite delo u javnom domenu:

- 1) Upoznajte se sa konkretnim detaljima autorskih prava i zaštite srodnih prava u vašoj državi: koliko dugo traju, za koju vrstu dela i koja dela se ne kvalifikuju za zaštitu. Za dela koja nisu stvorena u vašoj državi, saznajte da li su vaša zemlja i ona u kojoj su dela stvorena članovi Bernske konvencije. Proverite takođe da li vaša država dozvoljava pravilo kraćeg perioda što će vam pomoći da odlučite da li se delo, koje je već u javnom domenu u državi u kojoj je stvoreno, nalazi u javnom domenu zemlje.
- 2) Mora biti jasno da li se delo koje želite da koristite ubraja u originalna ili u obrađena dela koja bi mogla da imaju dodatnu zaštitu autorskih prava i – ili zaštitu srodnih prava.
- 3) Proverite napomenu autorskih prava i dozvoljene načine korišćenja koja se nalaze uz delo. Ova napomena će vam pomoći da identifikujete ko su vlasnici prava i o kojim pravima je reč. Ovaj korak je posebno važan kada tražite dela preko Interneta.

DUn]hY !!

Dostupnost nekog dela na Internetu ne znači da se ono nalazi u javnom domenu i da ga bilo ko može slobodno koristiti. Uvek pogledajte napomene na sajtovima pre nego što kopirate, distribuirate ili na drugi način koristite to što pronađete na Internetu.

- 4) Proverite da nije delo zaštićeno nekom drugom vrstom intelektualnog vlasništva kao što su marke (često označeni simbolima ® ili ™).

Ako posle ovih osnovnih provera i dalje ne znate da li se delo nalazi u javnom domenu najbolje je da tražite dozvolu pre nego što ga koristite. Primer pisma na strani 65 daće vam ideju o tome kako da tražite dozvolu.

C [fUb] Yb^U'U ihcfig_c [dfUjU

Državni zakoni dozvoljavaju zaštićenim delima da se slobodno koriste u posebnim situacijama. U drugim slučajevima državni zakoni dozvoljavaju da se dela koriste bez traženja dozvole od vlasnika prava sve dok mu se novčano nadoknađuje korišćenje. Zahvaljujući ovim finesama autorskih prava čak i dela koja nisu u javnom domenu mogu se koristiti bez dozvole i novčanih nadoknada autoru ili drugim vlasnicima prava. Međutim, zadovoljenje se mora dati autoru, izvođaču, producentu fonograma i emiteru dela time što ćete spomenuti njihova imena i izvor dela.

Slobodno se, na primer, mogu koristiti dela u:

- ◆ Citatima
- ◆ Predavanjima
- ◆ Izveštajima

U prilog tome govori podatak da nekoliko državnih zakona dozvoljava korišćenje i kopiranje nekog dela isključivo za ličnu, privatnu i nekomercijalnu upotrebu. To znači da smete, na primer, da odštampate sliku sa Interneta zaštićenu autorskim pravima i da je zalepite na svoj zid za privatnu i ličnu upotrebu, ali ne smete da koristite istu sliku da biste je štampali na majicama i prodavali ih (komercijalna upotreba).

Internet sajtovi ispod ovog teksta mogu pomoći da pronađete dela koja su u javnom domenu ili slobodna za ograničena korišćenja. Međutim, znajte da su informacije na ovim sajtovima samo indikativne i ne pružaju konkretan stav legalnog statusa tih dela u vašoj državi. Takođe, pre nego što koristite dela sa ovih sajtova nemojte da zaboravite da proverite pravila korišćenja.

Images

- ◆ Big Foto

<http://www.bigfoto.com>

- ◆ morgueFile

<http://morguefile.com>

- ◆ Pics4learning

<http://www.pics4learning.com>

Literature

- ◆ The Online Books Page

<http://onlinebooks.library.upenn.edu>

- ◆ Project Gutenberg

<http://www.gutenberg.org>

Movies

- ◆ OpenFlix™

<http://www.openflix.com>

Music

- ◆ Gutenberg Music

<http://www.gutenberg.org/music>

- ◆ Mutopia

<http://www.ibiblio.org/mutopia>

- ◆ Sheet Music Digital

<http://www.sheetmusicdigital.com>

POVREDA

AUTORSKIH PRAVA

Što je povreda autorskih prava?

Do povrede dolazi ako se delo, čija su autorska prava zaštićena, koristi (reprodukuje, prevodi, adaptira, izlaže ili javno izvodi ili prenosi javnosti) bez dozvole nosioca tih prava ili u slučaju ako postoje ograničenja tih prava.

Povrede autorskih prava imaju za posledicu onemogućavanje autora da ostvari prihod od svojih dela, pri čemu se šteta nanosi svima nama jer obeshrabruje autore da stvaraju nova dela u kojima svi mogu da uživaju.

Šta je plagijat?

Plagijat podrazumeva delimično ili potpuno kopiranje nekog dela koje se potom predstavlja kao originalan rad.

Kao što smo videli u prethodnom delu, zaštita autorskih prava ne odnosi se na ideje, tako da nije pogrešno pisati o nekoj ideji na koju smo naišli u tuđem delu. Međutim, ako želimo da izbegnemo plagijat, tu ideju moramo da predstavimo na svoj način.

Ponekad autori predstavljaju ideje tako dobro da ih ni mi sami ne bismo mogli bolje izraziti sopstvenim rečima. U tom slučaju, originalni tekst možemo da kopiramo doslovno, pod uslovom da koristimo znake navoda. Ovi znaci upućuju čitaoca da je tekst preuzet iz dela nekog drugog autora. U samom tekstu, u gornjem ili donjem delu, mora se navesti ime originalnog autora ili to navesti u fusnoti.

Mnoge škole, univerziteti i firme imaju stroga pravila kada su u pitanju plagijati. Iako preko Interneta možete lako da uzimate i kopirate (copy and paste) radove drugih autora i da ih predstavljate kao svoje, posledice pribegavanja plagijatu mogu biti veoma ozbiljne. Đaci koji se koriste plagijatima mogu biti izbačeni iz škole.

Pazite! !!

Može se smatrati da neka kopija predstavlja povredu autorskih prava čak iako nije potpuno identična originalu. U stvari, povreda nastaje kada je kopija *suštinski slična*. Odluku o tome obično donosi sud, koji upoređuje jezik, izgled, format, redosled, zvuk, itd. originalnog dela i dela koje je navedeno kao plagijat.

Da bi došlo do povrede autorskog prava, lice koje ga čini mora imati pristup originalnom delu. Moguće je, međutim, da je lice optuženo za plagijat stvorilo veoma slično delo sasvim slučajno i da nije nikad ni došlo u dodir sa originalnim delom. U tom slučaju, ne radi se o plagijatu.

Šta je piraterija?

Termin **piraterija** obično se odnosi na međunarodnu i nelegalnu trgovinu delima čija su autorska prava zaštićena.

Muzika se ubraja u delatnost koja najčešće podleže pirateriji, iako su i ostala dela kao filmovi, video igrice i kompjuterski softver često žrtve piraterije. Piraterija je nezakonita aktivnost koja ne nanosi štetu samo autorima, izvođačima, kreatorima fonografskih zapisa i zaposlenima u medijima već i društvu u celini.

Piratske kopije se obično prodaju:

- ◆ po niskim cenama;
- ◆ na ulici, na haubama automobila ili na drugim neformalnim mestima, a ne u pravim prodavnicama;
- ◆ na kompaktnim diskovima (CD-Rs);
- ◆ u obliku MP3 kompilacija albuma različitih umetnika;
- ◆ sa omotima lošeg kvaliteta (zamrljane slike i tekstovi; jeftin i loše isečen papir odštampan samo sa jedne strane; pogrešno napisane reči, često rukopisom; sa plastičnim omotačima lošeg kvaliteta ili bez ikakvih omotača);
- ◆ bez oznaka ©

Evo zašto bi trebalo da izbegavamo da kupujemo piratske kopije:

- 1) Piraterija lišava autora da ostvari finansijsku dobit na koju ima pravo i onemogućava ga da nastavi da stvara nova dela. Novac od prodaje piratskih kompaktnih diskova (CD) ne odlazi autorima niti izvođačima sa diskova. Ako autori i izvođači ne mogu da zarade novac od prodaje svojih dela, onda moraju da pribegavaju drugim poslovima da bi mogli da žive.

Ti poslovi im mogu oduzeti toliko vremena tako da nisu u stanju da nastave da stvaraju ili izvode nova dela.

„Stvaranje jednog albuma zahteva kolektivni rad. Ako neko napravi piratsku kopiju ploče, to ne pogađa samo umetnika već i sve ljude koji su radili na njoj – koproducente, tekstopisce i muzačare. Oduprite se pirateriji“ – Šakira na musicunited.org.

Courtesy: Associated Press

- 2) Piraterija obeshrabruje izdavače i distributere da ulažu u nove autore i izvođače. Potrebno je dosta novca da se otkriju, razvijaju, naprave snimci i promovišu novi autori i izvođači. Ako usled piraterije izdavači i distributeri ne mogu da povrate novac koji su uložili ostvarivanjem profita i prodajom svojih proizvoda, imaće manje novca na raspolaganju za ulaganje u nove autore i izvođače. To znači da će mladi, nepoznati autori i izvođači imati manje šanse da potpišu izdavački ili distributerski ugovor. To takođe znači da će potrošači imati manji izbor novih muzičkih dela.
- 3) Potrošači nisu zaštićeni od neispravnih kopija. Kvalitet piratskih proizvoda je obično lošiji od originala. Kada potrošač ima bilo kakve probleme sa legalnim proizvodom, može u radnji da uloži reklamaciju i povрати novac ili dobije nov proizvod. S druge strane, kada se kupi piratska kopija, nema garancije da će novac biti vraćen ili da će neispravan proizvod biti zamenjen novim. U mnogim slučajevima, biće teško da se ponovo pronađe prodavac neispravnih piratskih proizvoda!

- 4) Zbog piraterije, legalne kopije postaju skuplje. Da bi povratili gubitke izazvane piraterijom, izdavači i distributeri mogu podići cenu legalnih proizvoda.

Šta je *peer-to-peer* (P2P) razmena fajlova?

Peer-to-peer (P2P) razmena fajlova podrazumeva da različiti korisnici kompjutera na Internetu koji su ulogovani na istu mrežu mogu da razmenjuju kompjuterske fajlove (tekstove, muziku, i/ili video).

Skidanje sa Interneta i kopiranje u slučaju P2P podrazumeva kopiranje i predstavljanje nekih dela javnosti – pri čemu su i jedno i drugo ekskluzivna prava autora (ili drugih nosilaca prava) u vezi sa tim delom. Zbog toga, ako se obavlja bez odobrenja nosilaca prava, razmena fajlova P2P predstavlja povredu autorskih prava. Neke platforme za deljenje fajlova P2P su legitimne, zato što imaju odobrenje nosilaca prava da to rade. Na žalost, smatra se da je većina fajlova na mrežama P2P tu dospela neovlašćeno, što je nezakonito.

Kompjuteri, Internet i ostale digitalne tehnologije kao što su format MP3 su izvanredna sredstva koja nam pomažu da radimo brže i da primamo bezbroj informacija o svetu u kojem živimo. Međutim, ova sredstva predstavljaju veliki izazov za autore jer njihova dela postaju nezaštićena. Uz pomoć digitalne tehnologije, veoma lako i jeftino mogu se napraviti savršene kopije koje za nekoliko sekundi možete da distribuirate širom planete. Iako se autor možda godinama muči da smisli odgovarajući tekst i melodiju za neku hit pesmu, dovoljno je samo nekoliko sekundi da je korisnik kompjutera iskopira na fajl i razmeni (preko mreže P2P) sa milionima ljudi u celom svetu.

Evo nekih razloga zašto ne bi trebalo da sa Interneta skidamo/kopiramo materijale:

- 1) Rizik od kompjuterskih virusa i hakerisanja. Muzički fajlovi koje skidate sa Interneta mogu da budu zaraženi virusima. Osim toga, softver P2P ponekad sadrži „spyware“ koji prikuplja podatke o kompjuteru bez znanja ili saglasnosti korisnika. Softver P2P koji omogućava razmenu muzičkih fajlova može da omogući nepoznatim licima da gledaju ostale fajlove na kompjuteru protiv volje korisnika.
- 2) Rizik od krivičnog gonjenja. Internet ne garantuje anonimnost i moguće je identifikovati lica koja nezakonito skidaju i kopiraju materijale na P2P mrežama. Od 2003. godine, muzička industrija pokazala je da je u stanju da tuži ilegalne korisnike, bez obzira na njihovu starost.
- 3) Smanjen izbor muzike. Ilegalna razmena fajlova P2P smanjuje prodaju legalnih kompakt diskova jer je studijima gde se obavlja snimanje teže da povrate novac koji su uložili u umetnike. Ulaganje u nove talente je rizično i nezakonito razmenjivanje fajlova P2P otežava autorima i izvođačima da sklapaju ugovore o produkciji i distribuciji. U pokušaju da umanje rizik neprofitabilne investicije, studiji mogu da proizvode samo prosečnu vrstu muzike koja se dopada većini, što znači da će se ređe opredeliti da sarađuju sa zaista originalnim i kreativnim autorima i izvođačima.

„Usled porasta ilegalnog skidanja materijala, producentske kuće trpe veliku štetu i zato se sve više okreću ka poznatim umetnicima, a oni manje poznati, koji verovatno iskreno prave mnogo bolju muziku, nemaju priliku da se čuju.“ Dido na *whatsthe download.com*.

- 4) Kopiranje muzičkih fajlova na legalan način nikad nije bilo lakše. Postoje stotine sajtova sa kojih možete legalno skidati materijale plaćanjem tarife po pesmi ili na osnovu pretplate. Ovo je adresa veb-sajta koji sadrži ažurirane linkove za mnoge sajtove za legalno skidanje materijala:
<http://www.pro-music.org/musiconline.htm>

Učinci zaštite autorskih prava

Shvatili ste šta je suština autorskih prava i njihove zaštite. Želeli biste da zaštitite prava autora i izvođača kojima se divite. Možete li da odgovorite koje su od navedenih radnji legalne a koje nisu?

1) Kompakt disk svoga druga kopirao si na svoj MP3 plejer	Ispravno	Neispravno
2) Poklonio si prijateljici kompakt disk koji si joj kupio na poklon	Ispravno	Neispravno
3) Iskopirao si za druga kompakt disk koji si kupio sebi	Ispravno	Neispravno
4) Razmenjuješ kompakt disk na neovlašćenoj mreži P2P	Ispravno	Neispravno
5) Prodaješ kompakt disk koji si kupio polovno	Ispravno	Neispravno
6) Skidaš sa besplatnog sajta na Internetu pesmu koju si napisao, komponovao i sam otpevao	Ispravno	Neispravno
7) Šalješ drugu putem elektronske pošte MP3 fajl sa tvojom omiljenom pesmom	Ispravno	Neispravno

Šta je upravljanje digitalnim pravima?

Kako bi zaštitili svoja dela protiv neovlašćenog korišćenja, nosioci prava koriste iste instrumente koji omogućavaju zloupotrebu njihovih dela – digitalnu tehnologiju. Korišćenje ovih tehnologija, koje ima za cilj sprečavanje povrede autorskih prava i olakšavanje upravljanja tim pravima, poznato je pod imenom *upravljanje digitalnim pravima* (DRM).

DRM oruđe se može koristiti za unošenje podataka o autorskim pravima na digitalna dela. Ona se takođe mogu koristiti za kontrolu korišćenja autorskih dela. Na primer, DRM može da ograniči broj primeraka koji se može napraviti od jednog dela, može da spreči unošenje izmena u neko delo, kao i da ograniči uređaje na kojima se može uživati u tom delu.

U skladu sa međunarodnim zakonima, uklanjanje, menjanje (izmene) ili zaobilazanje (ignorisanje) zaštite DRM smatra se krivičnim delom.

Kako se dela mogu zaštititi na Internetu?

Kao autor, možda biste želeli da postavite svoja dela na Internet kako bi bila dostupna drugim ljudima, ali ipak želite da zadržite sva prava koja vam se garantuju kao autoru. Prvo što treba da uradite jeste da stavite oznaku c sa svojim imenom i godinom proizvodnje na svoj vebsajt. Možda bi takođe trebalo da postavite *Uslove za korišćenje* gde ćete precizirati šta ljudi smeju a šta ne smeju da rade sa vašim delima. Na primer, možete dozvoliti da neko kopira vaše pesme ili crteže za ličnu upotrebu, ali im zabranjujete da ih prodaju bez vaše dozvole.

Kad god na svoj vebsajt skidate nove, originalne materijale, odšampajte primerak sa podacima i sačuvajte. Možda će vam to biti potrebno ako budete u situaciji da dokazujete da ste bili prva osoba koja je te materijale skinula sa Interneta.

Postoji mogućnost korišćenja DRM tehnologija i za dodatnu zaštitu. Na primer, na fotografije možete staviti oznaku vodenim bojama sa vašim imenom na svim fotografijama, tako da se na fotografijama uvek pojavljuje vaše ime ako ih ljudi kopiraju ili štampaju. Osim toga, možete stavljati na Internet snimke lošijeg kvaliteta ili nezavršene verzije kako biste sprečili zainteresovana lica da ih kopiraju.

Oznake vodenim bojama su vrsta DRM koja mogu da vam pomognu da zaštitite svoja autorska prava na slikama protiv neovlašćene upotrebe.

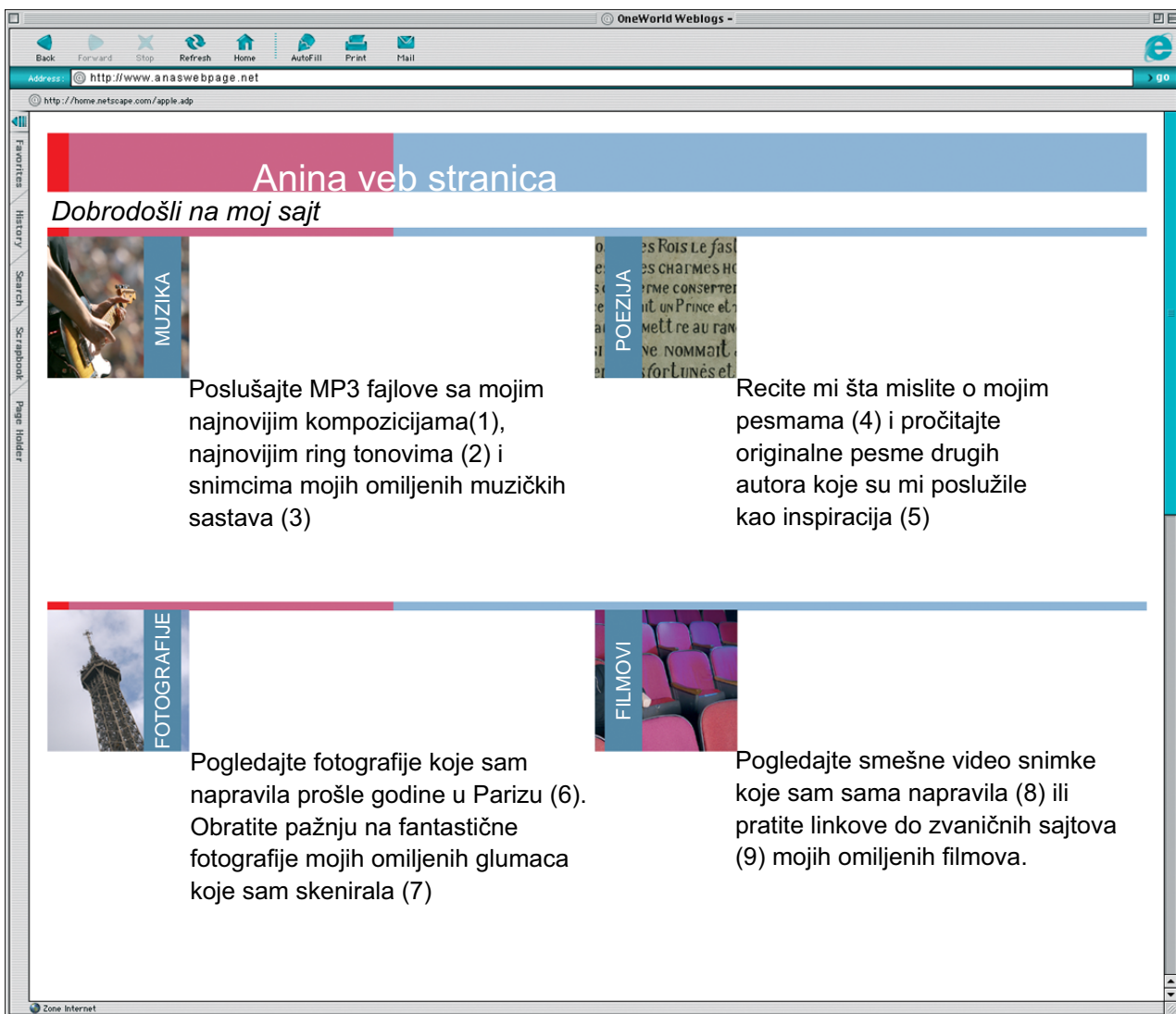
Ukoliko se i pored obaveštenja o zaštiti autorskih prava i mera zaštite koje ste preduzeli vaša dela i dalje koriste bez vaše dozvole, trebalo bi da stupite u kontakt sa osobom koja to čini. Međutim, prvo odštampajte primerak vašeg materijala na sajtu gde se desila povreda autorskih prava (datum treba da bude vidljiv) tako da onaj ko je to učinio ne obriše materijal i pretvara se kao da se ništa nije desilo.

Pronađite kontakt podatke osobe koja je povredila vaša autorska prava i obavestite je putem mejla da ste vi vlasnik autorskih prava za delo koje se nalazi na dotičnom sajtu. Od te osobe možete da tražite da 1) ukloni odmah materijal za koji vi imate autorska prava 2) da navede da ste vi autor tog materijala i/ili 3) da vam plati autorski honorar jer je na svom sajtu koristio vaše delo. Dajte rok do kojeg treba da vam odgovori i uradi ono što ste tražili.

Na žalost, mnogi ljudi nisu upoznati sa zakonodavstvom u pogledu autorskih prava i često neka osoba i ne zna da je stavljanje vašeg dela na sajt ustvari nezakonito. Moguće je da ona problem u tom slučaju brzo ispravi i da vam se izvini. U suprotnom, trebalo bi možda da angažujete advokata koji će u krajnjem slučaju uputiti pismo pravne sadržine da se „obustave dalje radnje“ ili će podići krivičnu prijavu. Advokat bi takođe mogao da obavesti provajdera tog Internet servisa na kojem se nalazi stranica, o dotičnom prestupu.

=[fU.'l c]hY'dc jfYXi'Uihcfig_]\`dfUjU *

Možete li na ovom izmišljenom sajtu da uočite gde bi eventualno moglo doći do povrede autorskih prava?

*Odgovori na strani 60

N5 ? @ > | 5 ?

Svet u kojem živimo obiluje umetničkim delima. Od pesama koje pevujemo dok se tuširamo, knjiga koje čitamo, dnevnika koji pišemo, filmova koje gledamo i video igrice koje igramo – naš svakodnevni život pun je umetničkih dela koje smo stvorili mi ili neko drugi.

Pronađite umetnički izraz koji vama najbolje odgovora i koristite maštu da biste stvorili nova, originalna dela. Inspiraciju tražite u delima drugih autora, ali poštujujte njihova prava kako biste ih ohrabрили da i dalje stvaraju dela koja vas pokreću.

REŠENJA

ZA IGRE

Igra: Mladi umetnici

Betoven je objavio svoja prva muzička dela u dvanaestoj godini.
Ta dela nose naslov *Dresler varijacije*.

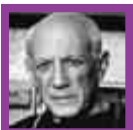
Frida Kalo je naslikala svoj prvi autoportret *Žena u crvenoj haljini* sa 19 godina.

Meri Šeli je počela da piše *Frankeštajna* sa 18 godina.

Mocart je komponovao svoje prvo muzičko delo, *Andante u C molu*, sa pet godina.

Pikaso je naslikao svoje prvo priznato umetničko delo *Le Picador* sa osam godina.

Volt Dizni je prodao svoj prvi crtež sa sedam godina.

© Disney Enterprises, Inc.

Igra: Kopirajt detektiv

Armando Chico poseduje moralna prava za originalan portugalski tekst.

J. Little ima moralno pravo na tekst engleskog prevoda.

Carlos Mayorga ima autorska prava za umetničko delo na koricama knjige.

XYZ Izdavači su vlasnici izdavačkih prava.

Ekonomska prava koja su sadržana u izrazu „sva prava rezervisana“ pokrivaju sve relevantne ekonomske aspekte jednog dela, bez obzira da li su pokrivena licencom ili preneti na nekog drugog ili ih je zadržao sam autor. Tu se ubrajaju pravo na: reprodukovanje, prevođenje, adaptaciju, izlaganje ili izvođenje njihovog dela u javnosti; distribuciju, emitovanje ili prikazivanje tog dela u javnosti.

Igra: Sredite prava

Da biste na sledećem nastupu vaše muzičke grupe izveli pesmu *Indigo*, potrebna vam je saglasnost *Blubberies*.

Ako želite da na vaš Internet sajt prenesete album potrebna vam je dozvola *123 Records*. Odobrenje autora i izvođača (*The Blueberries*) vam je takođe potrebno, osim u slučaju da su prava u vezi sa digitalnim korišćenjem (reprodukcija, prezentacija) preneti na producenta.

Potrebna vam je dozvola *Carlota Mayorge* da biste na majici otisnuli naslovnu stranicu sa njegovog umetničkog dela.

U principu, potrebna vam je dozvola *Blubberies* (autora) da biste *Indigo* pesmu emitovali na radio stanici u vašem gradu. U mnogim zemljama, izvođači i producerska kuća (*123 Records*) imali bi pravo na novčanu nadoknadu.

Dozvola *Blubberies* vam je potrebna da biste koristili reči pesme *Indigo* kao deo pesme koju vi komponujete.

= [fU.'DfcbU]hY'ýhU'b]ªY' i 'ªUjbc a 'Xc a Ybi

S obzirom da je prošlo manje od 70 godina od smrti autora dole navedenih dela, smatra se da ta dela još nisu dospela u javni domen.

Avanture Tintina

Lav, veštica i ormar

Čarli i fabrika čokolade

Pipi Duga Čarapa

= [fU.'6fUb]hY'U ihcfY']n jc U Y

- 1) Ako napravite kopiju kompakt diska koji pripada vašem školskom drugu za vaš MP3 – **nelegalno**.
- 2) Ako date prijatelju kompakt disk koji ste mu kupili na poklon to je **legalno** u skladu sa doktrinom prve kupovine.
- 3) Ako date školskom drugu kopiju kompakt diska koji ste kupili za sebe – to je **nelegalno**.
- 4) Ako razmenjujete kompakt diskove na neovlašćenoj mreži P2P – to je **nelegalno**.
- 5) Ako prodate kompakt disk koji ste kupili polovan to je **legalno** u skladu sa doktrinom prve kupovine.
- 6) Ako skidate pesmu koju ste napisali, komponovali i izveli na sajtu za besplatno skidanje muzike, to je **legalno**, jer ste vi autor, i možete da radite šta hoćete sa delima koja ste stvorili.
- 7) Ako pošaljete e-majlom svom drugu MP3 fajl za svojom omiljenom pesmom – to je **nelegalno**.

= [fU.' l c]hY'dc jfYXi 'U i hcfg_]\`dfUjU

Ako nije obezbedila dozvolu nosioca prava i/ili se uverila da su dela u javnom domenu, Ana je verovatno prekršila autorska prava kopiranjem sledećih fajlova na svoju veb stranicu: (2) najnovije melodije za telefone/ (3) snimke mojih omiljenih muzičkih grupa/(5) originalne pesme drugih autora/(7) fotografije mojih omiljenih glumaca koje sam skenirala.

S obzirom da je autor ovih radova, ona može sa njima da radi šta hoće, uključujući i to da ih stavi na svoju veb stranicu: (1) moje najnovije kompozicije/ (4) moje pesme/(6) fotografije koje sam snimila prošlog leta u Parizu/ (8) smešne video snimke koje sam sama napravila.

Povezivanje sa drugim sajtom (sledite linkove do zvaničnih sajtova mojih omiljenih filmova (9), ne predstavlja kršenje autorskih prava, smatra se da je učtivo pitati vlasnika tog sajta da li Ana može da na njih doda link ka svojoj veb stranici. Ako želi da koristi logo tog sajta na koji se povezuje, definitivno treba da za to traži dozvolu.

PISMA KOJIMA SE

HF 5 p= 8 CNJC @ 5

Pre nego što koristite neko delo čija su autorska prava zaštićena (kopirate, adaptirate, izvodite, distribuirate, itd.), morate za to da tražite dozvolu autora ili drugih nosilaca prava. Ova dozvola se obično traži pismom ili e-majlom.

Ponekad je najteži deo kod traženja dozvole utvrditi i pronaći podatke za kontakt trenutnih nosilaca prava. Ako je autor dela koje želite da koristite mrtav ili je preneo svoja prava na nekog drugog, morate malo da istražujete kako biste utvrdili ko je trenutni vlasnik prava.

- ◆ Za štampane materijale (knjige, časopise, fotografije, itd), najbolje je da počnete time što ćete stupiti u kontakt sa izdavačem (njihovi kontakt podaci se obično nalaze na početku štampanog dela). Čak iako izdavači nisu vlasnici autorskih prava, obično mogu da vas upute koga treba da kontaktirate.
- ◆ Za multimedijske proizvode kao što su filmovi i TV programi, obaveštenje o autorskim pravima obično se nalazi na odjavnoj špici. Ovi podaci o autorskim pravima se obično nalaze na pakovanju DVD i video traka.
- ◆ Veb stranice obično sadrže podatke o politici vezanoj za autorska prava u odeljku Pravila korišćenja. U odeljku Kontakt nalazi se e-mejl adesa na koju možete da uputite zahtev za dozvolu.
- ◆ Kada je u pitanju muzika, vodite računa da tu pored autorskih prava postoje i druga srodna prava. Ako želite da koristite samo partituru, potrebno je samo da stupite u kontakt sa autorom (ili muzičkim izdavačem). Ukoliko pak želite da koristite snimak, potrebno je da stupite u kontakt sa autorom (ili izdavačem) muzičkog materijala kao i sa producentom snimka. Podaci o tome koga treba kontaktirati nalaze se na muzičkoj partituri ili na pakovanju

kompakt diska. Postoji mogućnost da umesto ovoga kontaktirate organizaciju koja je zadužena za kolektivni menadžment kako bi vam oni pomogli da utvrdite nosioce prava i kako da sa njima stupite u kontakt.

- ◆ U nekim zemljama, javni sistem registracije može da vam obezbedi podatke koji su vam potrebni kako biste kontaktirali autora određenog rada. Ukoliko želite da utvrdite da li vaša zemlja poseduje takav sistem registracije, obratite se državnoj agenciji za zaštitu autorskih prava.

Kada utvrdite kome treba da se obratite, možete da počnete da pripremate pismo. Pismo kojim se traži dozvola treba da sadrži:

- ◆ Datum, ime i kontakt podatke o nosiocu autorskog prava.
- ◆ Kratko objašnjenje ko ste vi i podaci o projektu na kojem radite (navedite razloge zbog kojih želite da koristite to delo).
- ◆ Detaljne podatke o tom delu (ili određenom segmentu tog dela) koji želite da koristite. Koristite ISBN oznake kako bi se tačno znalo na koja izdanja knjiga se pozivate i URL linkove za dela koja su na Internetu.
- ◆ Detaljan prikaz o tome kako će se delo koristiti. Na primer: koliko kopija tog dela želite da napravite; gde i za koju publiku nameravate da izvedete to delo; kako želite da adaptirate to delo (da ga prevedete, predstavite kao deo nekog novog dela, itd); kako nameravate da distribuirate to delo (da ga stavite na vaš veb-sajt, da prodajete štampane kopije, itd)
- ◆ Zahtev da vam osoba kojoj se obraćate potvrdi da je nosilac autorskih prava. Tražite podatke o drugim eventualnim nosiocima prava koje treba da kontaktirate.

- ◆ Zahtev da koristite to delo na način koji ste opisali.
- ◆ Pitajte nosioca prava na koji način želi da bude naznačen kao autor tog dela.
- ◆ Pružite informaciju nosiocu prava o roku u kojem treba da dobijete njegovu dozvolu. Potrudite se da ostavite dovoljno vremena da vam odgovori, ali imajte na umu da nosilac autorskih prava nije u obavezi da odgovori na vaše pismo. U slučaju da ne odgovori, to se ne može smatrati kao odobrenje da koristite to delo.
- ◆ Pošaljite i svoje kontakt podatke.

AC89@D=GA5' ?C>=A`G9`HF5p=C8C6F9B>9

[Ime nosioca autorskih prava]

[Adresa nosioca autorskih prava]

[Datum]

Poštovani [ime nosioca autorskih prava],

Ja sam [kratak opis ko ste, npr. „mladi muzičar“ ili „student umetnosti“] koji trenutno radi na [kratak opis vašeg projekta kao na primer „vežbam neke pesme za školsku priredbu“ ili „biram neka dela za projekat u vezi sa umetničkim veb sajtom“].

Ukoliko se ne varam, vi ste vlasnik autorskih prava za [naziv dela koje želite da koristite, ISBN broj ili URL link gde je to moguće] i želeo bih da zatražim vaše odobrenje da koristim [opišite na koji način želite da koristite to delo – na primer, da ga izvodite, kopirate, stavite na vašu veb stranicu, prevedete, itd] to delo. [Navedite što više podataka o tome kako nameravate da koristite delo. Na primer, kada planirate da izvedete to delo i ko će biti prisutan; koliko kopija tog dela želite da napravite i kome će te kopije biti distribuirane; ko ima pristup veb stranici na koju želite da postavite to delo, da li nameravate da naplaćujete izvođenje, kopiranje, korišćenje veb sajta, itd]. Rok do kojeg moram da završim ovaj projekat je [navedite datum do kojeg vam je potreba odgovor nosioca autorskih prava].

Ljubazno molim da mi odgovorite na dole navedenu adresu ukoliko ste voljni da mi date odobrenje da koristim vaše delo. Ukoliko niste jedini nosilac prava na to delo, molim vas da me obavestite koga još treba da kontaktiram za odobrenje. Takođe bih želeo da me obavestite na koji način želite da navedem da ste vi autor tog dela.

Unapred zahvaljujem na utrošenom vremenu za ovaj moj zahtev.

S poštovanjem,

[Vaše ime]

[Vaši kontakt podaci uključujući poštansku i e-mejl adresu]

F9 B=?

Prenos – Prenošenje jednog ili više ekonomskih prava jednog autora pri čemu osoba koja kupuje pravo (a) postaje novi vlasnik tih autorskih prava.

Autor – Uopšteno, autor označava stvaraoca određenog dela.

Bernska konvencija – Međunarodni sporazum o autorskim pravima koji obezbeđuje minimalan broj prava autorima iz svih zemalja koje su potpisnice ove konvencije.

Organizacija za kolektivni menadžment – Organizacija koja pomaže autorima, izvođačima, producentima fonografskih zapisa, i/ili radiodifuznim organizacijama da upravljaju svojim pravima. Ona prikuplja novac od korisnika i distribuira ga vlasnicima autorskih prava.

Kolektivni rad – Delo koje je proizvod nekoliko autora.

Autorska prava – Skup prava koja pripadaju autorima originalnih dela. Ponekad se termin „autorska prava“ koristi u širem značenju i odnosi se i na druga srodna prava.

Povreda autorskih prava – Korišćenje dela čija su autorska prava zaštićena bez odobrenja nosioca prava ili prava koja su predmet određenih ograničenja.

Derivativno delo – Adaptacija ili prevod originalnog dela. Derivativna dela takođe podležu zaštiti autorskih prava.

Upravljanje digitalnim pravima (DRM) - Digitalna tehnologija koju koriste nosioci prava da bi otežali ilegalno korišćenje zaštićenih materijala, a olakšali upravljanje svojim pravima.

Ekonomska prava – Ekskluzivna prava na nadoknadu koja omogućavaju autoru da ostvari finansijsku dobit od svog dela. Tu se ubrajaju pravo na reprodukciju, prevođenje, adaptaciju, prikazivanje ili izvođenje dela, distribuciju, emitovanje i predstavljanje dela javnosti.

Doktrina prve prodaje – Pravilo prema kojem se autorovo pravo distribucije svake kopije završava prvom prodajom određene kopije.

Industrijska svojina – Vrsta intelektualne svojine u koju se ubrajaju patenti, zaštitni znakovi i industrijski dizajn.

Intelektualna svojina – Grana zakonodavstva koja se bavi zaštitom dela koja su proizvod ljudskog mozga.

Licenca – Zvanično odobrenje da se izvrši neka radnja koja je obično rezervisana za autora određenog dela.

Moralna prava – Pravo stvaraoca i integritet kojim se održava lična veza između autora i njegovog dela.

Peer-to-Peer file sharing – Razmena fajlova – Mogućnost da različiti korisnici kompjutera na Internetu koji su ulogovani na istu mrežu mogu da razmenjuju fajlove (tekstove, muziku i/ili video).

Piraterija – Obično se odnosi na namernu i ilegalnu prodaju dela čija su autorska prava zaštićena.

Plagijat – Akt kojim se tuđe delo predstavlja kao svoje.

Javni domen – Skup svih dela koja nisu zaštićena autorskim pravima i kao takva se mogu koristiti bez odobrenja i bez nadoknade autoru.

Srodna prava – Prava izvođača, producenata fonografskih zapisa i radiodifuznih organizacija.

Dozvola za korišćenje zaštićenih dela – Proces traženja dozvole i plaćanje nosiocu autorskih prava za korišćenje zaštićenog dela.

Nosilac prava - Vlasnik autorskih prava ili srodnih prava u pogledu nekog dela.

Honorar – Novčana nadoknada autoru od lica koje koristi određeno delo.

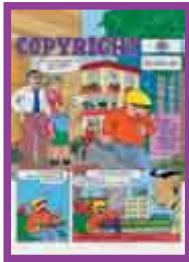
Delo – Originalan umetnički izraz.

Svetska organizacija za zaštitu intelektualne svojine (WIPO) – Specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija koja ima za cilj stvaranje uravnoteženog i dostupnog međunarodnog sistema u vezi sa intelektualnom svojinom.

DODATNA LITERATURA

Dole navedene besplatne publikacije WIPO sadrže dodatne informacije o patentima i drugim oblicima intelektualne svojine. Možete ih skinuti sa www.wipo.int/publications. Ako želite da vam se pošalje primerak ove publikacije, pošaljite e-mejl na sledeću adresu: publications.mail@wipo.int.

Autorska prava

Pub.br. 485

Patenti

Pub.br. 483

Zaštitni znakovi

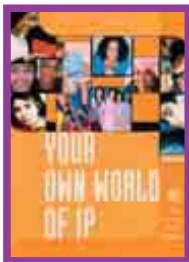
Pub. br. 484

Učite na prošlosti
Stvarajte budućnost
Pronalasci i patenti

Pub. br. 925

Vaš sopstveni
svet intelektualne
svojine

Pub. br. 907

Kod kuće
sa
pronalcima

Pub. br. 865

Šta je
intelektualna
svojina?

Pub. br. 450

Umetnik
publici

Pub. br. 922

Izmislite
Budućnost

Pun. Br. 917

Izgleđajte dobro

Pub. br. 498

Ostavite znak

Pub.br. 900

Kreativno
izražavanje

Pub. br. 918

ODABRANA

BIBLIOGRAFIJA

Dikins, Rosie i Mari Griffith

The Usborne Introduction to Art - Usbornov uvod u umetnost

London: Usborne Publishing Ltd., 2003

Fishman, Stephen

The Public Domain: How to find Copyright-Free Writings, Music, Art / More

Javni domen: Kako da dođete do besplatnih tekstova, muzike, umetnosti i

ostalog Berkeley, CA: Nolo, 2000

Pimont, Marie-Renee

L imagerie des Arts

Paris: Editions FLEURS, 2002

World Intellectual Property Organization (WIPO)

Intellektual Property Handbook – Priručnik za intelektualnu svojinu

Geneva: WIPO, 2004

IZVORI NA INTERNETU

Copyright Kids

<http://www.copyrightkids.org>

G.U.R.I.

<http://www2.inpi.gov.br&Guri&index.jsp>

IP Kids

<http://www.ip-kids.gov.hk>

Iperkids

<http://wwwapp.ipos.gov.sg&iperkidz&index.asp>

ProMusic

<http://www.www.pro-music.org>

Plaza de los ninos

http://www.derautor.gov.co/htm?Cartilla/plaza_de_los_ni%F1os.htm

What's the Download

<http://www.whatsthedownload.com>

UPUTSTVO ZA NASTAVNIKE

Ova publikacija može da se koristi kao dodatak lektiri i nastavnim programima iz oblasti umetnosti naročito kada se od učenika traži da u tim oblastima stvaraju originalna dela. Sekcija „Razmislite o tome“ može da posluži kao početna tačka za diskusije u razredu o značaju umetnosti i autorskim pravima.

Nastavnici mogu da upotpune ovu publikaciju časom gde će se preciznije obraditi zakonodavstvo u oblasti autorskih prava u vašoj zemlji. Takve informacije mogu se naći u bazi podataka WIPO CLEA - <http://www.wipo.int/clea/en/index.jsp>.

Đake treba podsticati da urade Kreativne aktivnosti kako bi shvatili koliki je napor potreban i koliko ljudi je uključeno u stvaranje, produkciju, izvođenje i distribuciju originalnog dela.

Na kraju, nastavnici mogu da koriste ovu publikaciju kako bi podstakli svoje đake da stvaraju originalnija dela, da se upoznaju sa svojim pravima u pogledu tih dela i da poštuju prava drugih stvaralaca.

Ova publikacija se može fotokopirati za korišćenje u učionici u ovom obliku bez ikakvih izmena.

Ukoliko imate komentare, pitanja ili zahteve, molimo da nam se obratite na kids@wipo.int

Za dodatne informacije kontaktirajte
**World Intellectual Property
Organization** na adresi:

34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Telefon:

+41 22 338 91 11

Faks:

+41 22 733 54 28

E-mail:

wipo.mail@wipo.int

ili njujoršku kancelariju:
na adresi:

2, United Nations Plaza
Suite 2525
New York, N.Y. 10017
United States of America

Telefon:

+1 212 963 6813

Faks:

+1 212 963 4801

E-mail:

wipo@un.org

Posetite WIPO veb stranicu:

www.wipo.int

i naručite iz WIPO elektronske biblioteke:

Bookshop at:

www.wipo.int/ebookshop